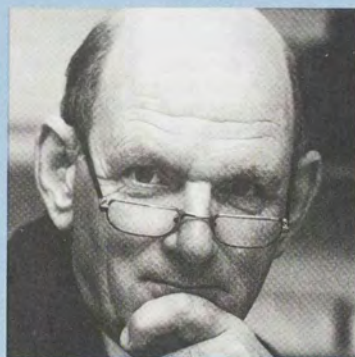

MO

mededelingen opbouwwerk

■
**Cees de Wit, Eva Muis
en Jeroen Kapoen
over integratie**
■

■
**overeenstemming
over banenpools;
is er iets mis mee?**
■

■
**sociale veiligheid in
Groningen, Rotterdam
en in de bijsluiter**
■

■
**wao-organisatie
ongerust over
volumebeleid**
■

■
**presentatie beroepsprofiel
"historische dag
voor opbouwwerk"**
■

no. **84**

MEI 1990 - 9E JAARGANG

- 3: Integratie
- 4: Overeenstemming over invoering banenpools
- 4: Banenpools 40+; ervaringen en perspectief. Verslag van een werkconferentie
- 5: Is er iets mis met de banenpools?
- 6: Stadsdeelraden en werkloosheidsbestrijding
- 6: Map arbeidspools
- 7: Onderzoek naar sociale veiligheid: 'Er klopte iets niet'
- 8: 'Honkbalknuppel en politiestaat'
- 9: Hogere beroepsopleiding voor allochtonen en autochtonen
- 9: Racismebestrijding
- 9: Analyse opbouwwerkdocumenten
- 10: WAO-organisaties ongerust over volumebeleid
- 11: 'Sluiten' van AAW voor minst sterke groepen: sociale vernieuwing of voortgaand schrikbewind?
- 12: Verbreding van Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden: van pcg-beleid naar sociale vernieuwing
- 13: Renovatie stedelijke bewonersorganisaties
- 14: Berichten uit de werkplaatsen: Verslag studiedag 'Netwerkontwikkeling en volksgezondheid'; Sociale veiligheid
- 15: Kees Stuurup op congres over gezondheidsvoorlichting en achtergestelde groepen: 'Sluit coalities met mensen zelf en organisaties dicht bij de straat'
- 17: Vooraankondiging congres 'Lokale gezondheidsinitiatieven'
- 18: Hoog tijd voor kwaliteit
- 19: Scholingsmogelijkheden jeugdwerkgarantieplan
- 19: Fonds voor sociale projecten
- 20: Onderwijsvoorangsproject wint gezonde Flevosten-denprijs
- 20: Onderwijsachterstanden

- 21: Computercursussen voor kinderen in achterstandssituaties
- 21: Gids patiënteninformatie 1990
- 22: Cahier 'roldoorbrekend werken'
- 22: Sociale innovaties
- 23: Studie en onderzoek: Europees onderzoek naar perspectieven van de wijk
- 24: Presentatie Beroepsprofiel Opbouwwerker: 'Historische dag voor het opbouwwerk'

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Redactie: Luc Boss, Greet Heltinga, Charlotte Krop (eindredactie). Wil van de Leur, Kees Stuurup en Willem van de Wetering. Aan dit nummer werkten mee: Gerald van Wiigen en Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten. Druk: Stimo Meteren.

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 52,- voor het 1e en f 48,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,50, themanummers f 8,25, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie: Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, tel. 070-3804431, fax 070-3809973.

ISSN: 0168-065X.

In de economie worden in het innovatieproces tijdelijke ondoelmatigheid en zelfs wanorde op de koop toe genomen om vernieuwing te bereiken. Zo niet bij sociale vernieuwing, waar integratie als inpassing troef lijkt. Cees de Wit, bijzonder hoogleraar opbouwwerk, gaat in zijn column hiernaast op zoek naar een integratie-begrip dat beter past bij onze multiculturele werkelijkheid. En trakteert de lezers op de nodige zotheid. Dat belooft nog wat voor volgende columns.

Wil van de Leur pikte in een vorige M.O. één van de weinige krenten uit de sociale vernieuwingspap: de banenpools (over de invoering waarvan onlangs overeenstemming werd bereikt) en etiketteerde ze als 'weinig innovatief en maatschappelijk riskant'. In dit nummer zet hij uiteen waarom.

De huidige discussie over het volumebeleid inzake de WAO gebeurt in een klimaat waar WAO- en gehandicaptenorganisaties zich niet in thuis voelen. Ze boden een verklaring aan aan staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken.

Verder in deze M.O. onder meer aandacht voor een verbreding van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden; het kwaliteitsbeleid van stichting DACAPO in Nijmegen; samenwerking tussen opbouwwerk en gezondheidsvoorlichting en voor de presentatie van het Beroepsprofiel Opbouwwerker.

"Symposia zijn nuttig", zei mijn buurman in de rij, wachtend op onze map met sticker en lunchbon, "ze zijn als de kostschool uit 'De dans van de reiger' van Hugo Claus; je leert er veel, het maakt je dikhuidig, wantrouwig en ik geloof... leugenachtig, allemaal dingen die je in het dagelijks leven van pas kunnen komen."

"Ik houd er eigenlijk niet van, maar ik moet voor mijn werk", zei Eva Muis (een verschreven nazaat uit de familie van Erasmus). "Je ziet ouwe beken-den, je slikt veel te veel vitamine R, nipt meer alcohol dan je lief is, je net-werk groeit maar en al die mode-woorden, ik word er niet goed van."
... "Weet je wat het probleem is met die mode-woorden, je gebruikt ze op een gegeven moment zonder nadenken."

"Ik zie dat toch anders", zei een derde, "even voorstellen ik ben Jeroen Kapoen. Volgens Ergberse ben ik een reitraitist, want een laaggeschoolde, langdurig werkloze met werkervaring en wao, maar zonder perspectief. Hoe-wel, misschien ben ik wel een auto-noom, want ik heb een agenda en overweeg een geheim telefoonnum-mer. Ik zou als ervaringsdeskundige arbeid als beste medicijn best wel een beetje willen relaxtiveren."

"Kortom, ik ben er echt eentje die zich moet laten bij-, her- en omscholen, dus daarom ben ik hier."

"Kijk je ogen maar gerust uit", vervol-gde hij, "want zo'n dubbel-type als ik zul je niet vaak te zien krijgen, als je theorie-gestuurd waarneemt." Hij keek gniffelend rond en zei: "Hoe vind je die van een laaggeschoolde, maar vaak onderzochte wao-er?"

"Maar, dat is het punt niet, weet je wat het ergste is met mode, dus ook met mode-woorden, dat elke eerste en laatste aanhangen van welke mode dan ook belachelijk worden ge-vonden. Dus, het maatschappelijke mid-den ligt mij wel. En 'scholing' relaxti-veer ik ook; je moet met die kleine Pola maar zo denken: Veel van het geleerde is ballast, dat geldt voor iedereen: ba-zen, bonzen en gewone mensen. Net als bij een luchtballon kan een mens

alleen maar geestelijk stijgen als je ge-noeg ballast heeft om over boord te zetten"... "Het belangrijkste wat je te-genwoordig kunt leren is welk knopje je moet bedienen, dus kom ik hier wat ballast halen..."

"Hoe was de naam?", zei de mevrouw achter de balie. De conferentie ging, het kon volgens de laatste mode moeilijk anders, over sociale vernieuwing.

Toen ik bij de borrel na afloop aan Eva vroeg wat ze er van vond, bleek ze zich gestoten te hebben aan het overmatig gebruik van het woord 'integratie' door het WVC-forumlid. "Weet u", ze zei geen 'je' meer nu ze me wat beter kende, "wat daarbij zo stuitend was?" "Nou?", sprak ik geïnteresseerd, rol-lend met een bitterbal. "Hij gebruikte het telkens in de betekenis van 'het opnemen van uitgesloten bevolkings-groepen in DE maatschappij', alsof die niet vernieuwd moet worden en alsof die niet vol zit met vrijblijvende afzidi-ge!"

Er was volgens de anoniem gebleven, maar belezen buurman uit de rij bij aankomst ook een betekenis van het woord 'integratie' bij Van Dale te vin-den, die haar gelukkig zou kunnen ma-ken: "Het tot een geheel maken"; zei hij en voegde er cynisch aan toe: "Maar dat ligt ietsje ingewikkelder, want dan moet het forumlid immers zelf, en met hem andere ambtenaren en bestuurders, veranderen."
"En dat valt helemaal niet mee, want die zijn doorgaans zo lang bezig met doorbreken dat ze, eenmaal gezeten, alles van plan zijn behalve zichzelf te veranderen", filosofeerde onze auto-nome reitraitist Jeroen.

Weer aan het normale grondslagen-werk, zocht ik eens op welke theoreti-sche noties er achter 'social innovati-on' schuil gaan. Merton heeft in de jaren zestig het be-grip uit de economie in de sociologie geïntroduceerd voor die vormen van afwijkend gedrag waarbij de cultureel bepaalde doelen van het sociale han-

delen ongewijzigd blijven, maar men (lees dominante groepen) tracht deze door andere middelen te bereiken. In-tegratie werd toen en in die context vooral gezien als een proces van en-cultuuratie, van aanpassing aan en in-voeging in de bestaande, dominante cultuur.

Intussen is er heel wat veranderd, maatschappelijk en wetenschappelij-k. Er is veel discussie over het gebrek aan realiteitsgehalte van het en-cultuuratie begrip geweest, maar de beleidsadviseurs grepen naar het vak-blad van eergister en vonden 'in-novatie'.

In de economie wijst innovatie nog steeds op een gecompliceerd proces waarin door creatieve samenwerking en met verstoring van de bestaande orde een bepaald nieuw doel moet worden bereikt. Tijdelijke ondoelmatig-hed en zelfs wanorde worden daar-bij op de koop toe genomen.

Zo niet bij de sociale vernieuwing, waar integratie als inpassing troef lijkt. Interdisciplinaire integratie van sociologen- en economenkennis op-geschreven door juristen sluit mis-verstandten kennelijk niet uit. Zou het integratie begrip niet beter ge-duid kunnen worden met een herijking van het oude acculturatie begrip? Een begrip dat wijst op een proces van uit-wisseling van culturelelementen, een begrip dat beter past bij onze multicul-turele werkelijkheid op weg naar een vorm van eigentijdse 'gemeenschap-pelijkheid'.

Opnieuw moest ik denken aan Eva en opens wist ik wat ze met Erasmus te maken moest hebben. Integratie tot gemeenschap had haar voorkeur. Maar, het was en is monnikenwerk. Had Erasmus rond 1510 al niet ge-schreven dat alle gemeenschap op zotheid was gebouwd? Aan die inte-gratie kunnen we dus toch nog lol beleven.

Cees de Wit, mei 1990

Overeenstemming over invoering banenpools

Er is overeenstemming bereikt over de invoering van banenpools voor langdurig werklozen. De financiële bijdragen van het rijk en van het (toekomstige) Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening gaan omhoog naar resp. 7000 en 3500 per arbeidsplaats. Daarmee zijn bezwaren van de gemeenten weggenomen, die de organisatie van de banenpools ter hand gaan nemen. Zij waren bang om straks financiële tekorten van banenpools te moeten aanvullen.

De op te richten banenpools kunnen in september a.s. beginnen met het plaatsen van langdurig werklozen. Het is de bedoeling dat de pools werk gaan bieden aan ten minste 21 duizend moeilijk plaatsbare werklozen. Voorlopig gaat het alleen om

plaatsing door de banenpool in zgn. boventallige functies bij de overheid en gesubsidieerde instellingen. Er is nog geen besluit genomen over het betrekken van non-profit instellingen in het bedrijfsleven bij het beschikbaar stellen van arbeidsplaatsen aan de banenpool.

Alleen kansrijken?

Drie onderzoekers die voor de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het werkloosheidsbeleid in de vier grote steden hebben onderzocht, waarschuwen voor de verdringing van kanslozen uit de banenpool door tamelijk kansrijke werklozen. Om dat te voorkomen moeten er eerst voldoende werkervaringsplaatsen komen voor mensen die alleen wat bijscholing en werkervaring nodig hebben om aan de slag te komen. De afspraak tussen werkgevers, vakbonden en

overheid dat de banenpool de werkloze werk biedt voor onbepaalde tijd, vergroot het risico op verdringing alleen maar, aldus de onderzoekers. Bovendien ziet het er nog niet naar uit dat mensen in de banenpool werk zullen vinden buiten de overheid of semi-overheid. 'Dat verstuurt het idee dat werkloosheid slechts effectief bestreden kan worden in de marktsector'.

Banenpools 40+; ervaringen en perspectief

Onder deze titel organiseerde het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden een werkconferentie op 3 april jl. te Utrecht. Doel van de conferentie was informatieoverdracht en uitwisseling van ideeën tussen de aanwezige vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten, buurtkaders en opbouwwerk/welzijnswerk uit de bij het LSA aangesloten gemeenten.

Centraal op de werkconferentie stond het Experiment Additionele Arbeid. Met name de vertegenwoordigers uit de drie experimentsteden Rotterdam, Dordrecht en Nijmegen vonden er een gehoor. Het lag immers in de bedoeling om tijdens de werkconferentie tot een tussentijdse informele bespreking te komen van de ervaringen met het EAA. Een medewerker van de Sociaal Wetenschappelijke Afdeling van de Rotter-

damse Gemeentelijke Sociale Dienst, drs. C. van der Werf, zou een inleiding houden over de eerste uitkomsten van de 'officiële' evaluatie zoals die in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken is gepland.

Ter conferentie echter, werd door dagvoorzitter F.H.A. M. Kruse (ex-directeur-generaal van het ministerie van Sociale Zaken) meegedeeld dat vanuit het ministerie bezwaren waren gerezen tegen de voorgenomen lezing van Van der Werf. Dit in samenhang met de sociale en politieke gevoeligheid van het onderwerp. Ondanks de resulterende programwijziging kwam er een geslaagde bespreking tot stand van de uitvoeringservaringen in de drie experimentsteden.

Alle aspecten van het Experiment werden uitgebreid belicht. Er viel veel positiefs te melden over de experimenten en de deelnemers presenteerden hun ervaringen met

enthousiasme. Zo moet worden gesteld, dat het verbazend is om te zien hoe gemakkelijk de acquisitie van banen verliep. In de korte periode die beschikbaar was werd vrijwel zonder moeite het benodigde aantal banen 'gevonden'. Ook ontbreekt het niet aan werkwilligen. Dit in tegenstelling tot bepaalde berichtgeving in de pers, die suggereerde dat er in het bestand van langdurig werklozen niet voldoende animo zou bestaan voor een plaats in de banenpool.

Na het bijwonen van het plenaire gedeelte dat uit een aantal inleidingen bestond, werd de aanwezigen verzocht zelf aan het werk te gaan met de materie in 4 'Workshops'. De discussiepunten, opmerkingen, vragen en constatering die hieruit voortvloeiden werden aan het eind van de middag plenair gerapporteerd en besproken. In zijn slotwoord constateerde de dagvoorzit-

Is er iets mis met de banenpools?

In het inleidend artikel bij het themanummer Sociale Vernieuwing (M.O., nr. 81) was sprake van het "weinig innovatieve en maatschappelijk riskante banenpool-concept" als een van de weinige krenten in de sociale vernieuwingspap. In de daarop volgende editie van Mededelingen Opbouwwerk stond een uitgebreide, positief getoonzette uiteenzetting van de thans lopende experimenten. Er kwamen vragen van lezerszijde. Wat was de achtergrond van de notie in het sociaal vernieuwingsnummer over het weinig innovatieve en (zelfs) maatschappelijk riskante van de banenpools? Een korte uiteenzetting van de auteur: Wil van de Leur.

ter dat er een 'gevaarlijke paradox' school in de wens om banenpools te vormen: "Er wordt nadrukkelijk gezegd dat het werk in de banenpool van maatschappelijk aanzien moet zijn en tegelijkertijd wordt dit werk gereserveerd voor de allerminst gekwalificeerden in de samenleving. Van die categorie mensen is bekend dat ze normaal gesproken niet aan de toetssteen voor het leveren van een dergelijke prestatie kunnen voldoen." Afsluitend sprak hij de hoop uit dat de aanwezigen in hun dagelijkse werk die paradox zullen kunnen oplossen.

Voor geïnteresseerden is er een uitgebreid conferentieverlag beschikbaar. Schrijf even een briefje naar: LSA, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag. Ook kunt u het telefonisch bestellen, het telefoonnummer is 070-3804431. Wij zenden u dan een acceptgiro toe. De prijs van het verslag is f 27,50.

In de werkgelegenheidsarena bepalen stofwolken het beeld. Zo haalde afgelopen weken premier Lubbers fel uit naar de werkgevers. Die werken onvoldoende mee en moesten maar verplicht worden afgepaste quota arbeidsongeschikten in dienst te nemen. Eerst verantwoordelijke bewindsman De Vries van SoZaWe stelt – vanuit een reactie-positie – dat zijn inziens dergelijke verplichtingen niet werken en dat er eerst maar eens gepraat moet worden. Men moet immers in 'nieuwe' vraagstukken niet ondoordacht te werk gaan. In die zelfde week verschijnen in dagbladen ook enkele grotere interviews met deze minister, waarin hij o.m. filosofeert over de vraag hoe de verhouding tussen werken en niet-werkenden te verbeteren zou zijn. Een ander kabinetslid, Andriessen van EZ, heeft helemaal weinig op met de suggesties van zijn aanvoerder. Wat hem betreft, moet Nederland het hebben van een mentaliteits-verandering: zowel werkgevers als werknemers moeten de rug rechten en meer discipline betrachten. In dezelfde week wordt ook nog bekend dat het kabinet definitief heeft besloten door te gaan met de banenpools.

Politiek is 'optiek en akoestiek' zou Van Agt zeggen. Voor wie door de stofwolken heen wil traceren wat zich werkelijk voltrekt, is er een eenvoudig advies: kijk na wat de voorzitter van het VNO vijf jaar geleden over het betreffende onderwerp als werkgeversgezichtspunt ventileerde, doe daar een klein scheutje water bij (niet te veel) en zie daar de 'vino' zoals die uiteindelijk gebotteld wordt. Zo ook in dit geval. Toen midden tachtiger jaren de (langdurige) werkloosheid op haar toppunt was, verklaarde de toenmalige VNO-voorzitter Van Veen, dat wanneer de economie weer zou aantrekken, het werkgelegenheidsvraagstuk er wat de werkgevers betrof als volgt uit zou zien:

- één derde kan dan onmiddellijk weer aan de slag
- één derde kan na her- en bijscholing weer aangesteld worden
- en voor de laatste één derde is het te laat, die blijven voor rekening van de sociaal-culturele zorg van de overheid.

In essentie hebben regering en parlement ingestemd met deze zienswijze. Waarvan het meest cruciale is het accepteren van het werkgeversgezichtspunt dat er geen taak voor het bedrijfsleven is weggelegd t.a.v. de laatste en moeilijkste segment van de werkloosheidsproblematiek. Toen in de nadagen van het kabinet Lubbers 2, minister De Koning van SoZaWe ("terugploegen van uitkeringsgelden is vloeken in de kerk") de mini-banenpool-experimenten in Rotterdam, Nijmegen en Dordrecht toestond, tekende zich die realiteit al af.

Terwijl een groot deel van de mogelijke jobs voor moeilijk plaatsbaren juist in het bedrijfsleven te vinden is; en terwijl met arbeidsplaatsvernieuwingen en flexibilisering daar veel van die noodzakelijk jobs te ontwikkelen zijn; en terwijl jarenlang alle onderzoeken uitwijzen, dat werklozen 'een echte baan bij een echte baas' willen; ondanks dat alles wordt het niet thuis geven van de werkgevers door regering en parlement geaccepteerd.

Dat is in maatschappelijk opzicht een zeer ongewenste situatie. Te meer waar het niet om eerste yingeroefeningen met een nieuw en onverwacht vraagstuk gaat, maar om een lang slepende voor-en-na gefotografeerde sociale kwestie. Buitendien gebeurt dit gelijktijdig met de introductie van de tripartisering van de arbeidsvoorziening: een nieuw model waarin werkgevers, werknemers en overheid gelijkelijk en gemeenschappelijk verantwoordelijk zullen zijn voor de arbeids-

voorziening in Nederland. Hetgeen niet weerspiegeld wordt in de lusten en lasten verdeling.

Naast de principiële kant is er vervolgens ook een constructieprobleem in de praktijk, t.w. het vinden, dan wel 'maken' van voldoende banen op maat in uitsluitend de (semi-)collectieve sector voor deze groep. Die zullen vaak gecombineerd moeten worden in de directe woon- en leefomgeving en dat nog eens geconcentreerd in wat tot voor kort p.c.g.-wijken heetten te zijn.

Aangenomen moet worden dat doorwerking en effecten in de wijken voldoende bestudeerd zijn en voldoende vertrouwen gewekt hebben in doorslaggevend positieve uitkomsten.

Iets verderop komt dan het probleem dat Flip Buurmeijer (PvdA) in M.O., nr. 82 al relativeerde: "Tezijner tijd komt de vraag of de banen 'gewit' moeten worden."

Niet aan te nemen valt dat het bedrijfsleven dan 'stand by' zal zijn. Het is een hypotheek op de toekomst die uitsluitend bij de (semi-)collectieve sector berust gegeven de eerdere beslissingen.

Het geheel overziend zijn enkele voorlopige conclusies te trekken:

- náást het banenpool-concept dienen ook andere instrumenten voor de plaatsing van langdurig werklozen ingezet te worden: minimale eis aan die instrumenten is dat het bedrijfsleven daárin wel haar verantwoordelijkheid neemt en daarin voor haar aandeel staat
- bij de toepassing van de banenpools dient bijzondere aandacht besteed te worden aan de registratie van de functiebeschrijvingen en de opbrengsten van de functie-uitoefening enerzijds, als ook van de doorwerking in en effecten op het woon- en leefmilieu en de verhoudingen in de wijk(en) anderzijds.

Wil van de Leur

Stadsdeelraden en werkloosheidsbestrijding

"De goedkoopste werkloze is de werkloze die gewoon thuis voor de video blijft zitten". Dat was één van de provocerende uitspraken op een conferentie "De wijk, de stadsdeelraden en de werkloosheidsbestrijding", die begin maart in Amsterdam werd gehouden. De initiatiefnemers, De Balie en Bureau Wavegame, voelden er niet veel voor van deze dag een neutrale informatie bijeenkomst te maken.

De vooronderstelling bij de programmering van de dag was dat een wijkgerichte aanpak de enige is die er toe kan bijdragen dat ook de moeilijk bemiddelbaren groepen werklozen nog wat geboden kan worden. Omdat er in Amsterdam geen sprake meer is van een enigszins gestructureerde wijkaanpak, was de dag bedoeld om het wijkgerichte beleid weer op de politieke agenda te krijgen, in het bijzonder op deelraadsniveau.

Tachtig deelnemers, waarvan ongeveer de helft ambtelijke of politieke vertegenwoordigers van de deelraden, bogen zich 's ochtends met ini-

tiatiefnemers en inleiders over de vraag hoe het toch komt dat vele positieve ervaringen met een wijkgerichte aanpak van de werkloosheidsproblematiek in Amsterdam geen navolging vinden, terwijl het toch barst van de ideeën en initiatieven om op kleinschalig niveau nieuwe activiteiten te ontplooiën. Het thema van de middag was de feitelijke bemiddeling naar arbeid. Welke rol kunnen de stadsdeelraden daarin spelen en in hoeverre zijn banenplannen ontwikkelbaar en uitvoerbaar op stadsdeelraadsniveau? De conferentie werd afgesloten met een discussie met vertegenwoordigers van politieke partijen in de (centrale) Amsterdams gemeenteraad over wijkaanpak en sociale vernieuwing.

Geïnteresseerden kunnen een verslag aanvragen bij Wavegame, Pieter Jacobszstraat 17, 1012 HL Amsterdam, tel. (020) 233651 of (020) 150372 (antwoordapparaat). De prijs is f. 10,-, excl. verzendkosten.

Map arbeidspools

Het Instituut voor Werkloosheids- en achterstandsvraagstukken (IWA) organiseerde half maart in het Provinciehuis te Zwolle een studiedag 'Arbeidspools; kans voor sociale vernieuwing'. Ter voorbereiding werd een uitgebreide documentatie-map samengesteld. Deze bevat o.a. een IWA-nota, waarin wordt ingegaan op: sociale vernieuwing; arbeid, scholing en inkomen; kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving; innovaties op sociaal en cultureel terrein en bestuurlijk-juridische en financiële vormgeving van

arbeidspools. Daarnaast zijn de teksten van een aantal inleidingen en enkele projectbeschrijvingen opgenomen, o.a. een arbeidsproject in de administratieve sfeer in de gemeente Utrecht en een voorstel voor de instelling van stadswachten in Zwolle. In de map is ook de complete nota 'Deventer maakt er werk van' te vinden, een uitgewerkt voorstel voor de totstandkoming van drie soorten arbeidspools, t.w. bedrijfstakpools, doorstromingspools en banenpools.

De map kost f. 25,- (excl. verzendkosten) en is te bestellen bij het IWA, postbus 1508, 8001 BM Zwolle, tel. 038-213366. Een vervolgpublikatie staat op stapel.

"Er klopte iets niet"

Een onderzoek waarvan de resultaten niet spectaculair zijn en dat bestaande ideeën bevestigt heeft over het algemeen maar weinig invloed. Zoniet in de Groningse wijk Lewenborg. Daar was het onderzoek naar sociale veiligheid, ongeacht de resultaten sowieso al een succes. Tineke Brandsma werkt nu een jaar als opbouwwerkster in deze wijk en is een van de initiatiefnemers achter het onderzoek. "Lewenborg lag op z'n gat" zegt ze, "dank zij het onderzoek zijn mensen weer met elkaar aan de slag gegaan".

Oftewel: "De bewonersparticipatie is weer op gang gebracht. De mensen in de wijk praten weer met elkaar. Bewonersgroepen zijn begonnen met het inventariseren van de eigen buurt en maken plannen om bijvoorbeeld speelvoorzieningen te creëren voor de kleintjes, maar ook voor de oudere jeugd".

Met name deze laatste groep jongeren baarden ouderen in de wijk veel zorgen. Brommers, prille snorretjes, een mat in de nek, flitsende kleren; in grote groepen bijeen boezemden ze veel mensen angst in. De jongens straalden agressie uit. Brandsma: "Niet alleen de ouderen onder elkaar, maar ook jong en oud begonnen met elkaar te praten. Voor veel ouderen was dat een ontdekking: hè, die jongens vallen best mee, d'r valt mee te praten. En andersom ook. De jongeren werden serieus genomen worden en lieten ook merken verantwoordelijkheid voor de buurt te willen dragen."

In het onderzoek kwam naar voren dat met name vrouwen zich 's avonds onveilig voelden op bepaalde onoverzichtelijke en slecht verlichte plekken. De aanbevelingen hieromtrent worden door de ge-

meente bestudeerd. De woningbouwvereniging heeft inmiddels toegezegd actie te gaan ondernemen en een aantal van de aanbevelingen uit te voeren.

Lewenborg staat in Groningen min of meer bekend als 'de Bijlmer van het Noorden'. De cijfers wijzen echter uit dat het gemiddelde onveiligheidsgevoel in Lewenborg niet hoger is dan het gemiddelde van de gemeente Groningen. Brandsma maakt zich dan ook kwaad over het 'sensatiebeluste' Nieuwsblad van het Noorden. "Het is echt belachelijk hoe die krant daarover schrijft. Het enige wat ze interesseert, is de onveiligheid en de onleefbaarheid in de wijk. De meeste mensen zijn echter positief over wonen in Lewenborg. Bovendien verhuizen veel mensen binnen Lewenborg, en dat zegt wat".

Het onveiligheidsgevoel in de Groningse wijk is voor een deel te wijten aan de architectuur. "Toen ik hier nog maar net werkte en door de wijk fietste, voelde ik me ook niet op m'n gemak, er klopte iets niet", zegt de van oorsprong Friese opbouwwerkster. "Pas later besepte ik hoe dat kwam. De wijk is opgebouwd uit hojjes. De keukens zitten aan de

Het gemiddelde onveiligheidsgevoel in Lewenborg: niet hoger dan elders in Groningen...

straatkant en daarvoor staat nog vaak een schuurtje of een carport. Niemand ziet je als je door een straat rijdt. Mede hierdoor voelen veel wijkbewoners zich onveilig in de wijk."

Het onderzoek richtte zich eigenlijk alleen op de woonomgeving en niet zozeer op de persoonlijke situatie van de wijkbewoners, want op dat terrein ligt waarschijnlijk nog veel meer werk te wachten. Er is veel werkloosheid, veel kansloze jongeren en een grote groep allochtonen die ernstig geïsoleerd dreigt te raken. Ook op dit terrein zijn, in overleg met gemeente, bedrijfsleven en diverse hulpverleningsinstellingen, de eerste voorzichtige stappen gezet.

Geïnteresseerden in de inventarisatie sociale veiligheid in Lewenborg kunnen het eindrapport bestellen bij de Stichting Delta, Heresingel 18, 9711 ET Groningen, tel. 050-143100.

"Honkbalknuppel en politiestaat"

"De vanzelfsprekendheid van vroeger moet nu georganiseerd worden", zegt Johan Janssens in het boekje De Omkering. Deze publikatie bevat een verslag van de actie '89 Watt'. Een initiatief voortgekomen uit de Rotterdamse wijken Oud Mathenesse & Het Witte Dorp. Men probeerde met behulp van de bewoners oplossingen te vinden voor problemen in de woonomgeving. Centraal in de campagne stond de actie 'veilig binnen-terrein'.

"Overheid, brandweer, politie of ziekenwagen", zo vervolgt Janssens, "kunnen de kracht van de sociale controle (het probleem oplossen en voorkomend vermogen) nooit vervangen, ook al zouden ze het wil-

len. Het draait dus om het ontwikkelen van nieuwe buurnormen waarmee groepen met uiteenlopende leefstijlen zich kunnen identificeren. Normen die sociale controle weer mogelijk maken. Sociale veiligheid is bijvoorbeeld zo'n norm die iedereen aangaat."

Na de acties 'lampje' in 1987, 'Flitz' in '88 was vorig jaar '89 Watt' de naam van het programma dat de moeders in Oud Mathenesse beoerde. Het belangrijkste resultaat van de actie was het afsluiten van de zogenaamde binnenterreinen. Dit om met name slaperige drugsverslaafden uit de schuurtjes te weren. Het merendeel van de kosten werd door de Rotterdammers zelf betaald. Meer dan driekwart van de betreffende huishoudens betaalden vijftien gulden voor het vervaardigen

van een hekwerk om de binnenplaatsen af te sluiten. De bewonersorganisatie nam ook een deel van de kosten op zich.

Johan Janssens is, zo stelt hij in de publikatie, het meest onder de indruk van de manier waarop de bewoners de mensen benaderden die niet hebben meebetaald. Leest u hoe opbouwwerker Janssens, de auteur van het boekje, zichzelf ondervraagt: "Wat was het meest indrukwekkende van de actie? Johan: Dat het toppunt van de 'omkering' door de woonomgevingsgroep (voortgekomen uit '89 Watt) zelf bedacht werd. Wat te doen met de kleine twintig procent die geen akkoordverklaring heeft getekend. Juridisch gezien moet je – als straks het hekwerk is geplaatst – ook hun een sleutel geven. Zomaar de sleutel in de brievenbus laten glijden ging de groep te ver. De nietbetalers worden nu uitgenodigd om hun sleutel op te halen in de wijkwinkel op bepaalde tijden. Leden van de woonomgevingsgroep gaan dan in discussie met hen en overhandigen vervolgens de sleutel, waar ze recht op hebben..."

Word je dan met een honkbalknuppel opgewacht? He he...daar zijn we weer. Eindelijk gaan mensen elkaar aanspreken op medeverantwoordelijkheid voor hun omgeving en termen als 'honkbalknuppel' en 'politiestaat' komen weer op tafel. Ken je die poster van Loesje? Nee. 'Zeg niet voortdurend vrijheid als je vrijblijvendheid bedoelt!'

'De Omkering' is een uitgave in de serie 'OPBOUWERK IN UITVOERING' en is uitgegeven door Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning (RIO), telefoon: 010-4110333. ■

Racismebestrijding

Het Landelijk Bureau racisme-bestrijding heeft ter gelegenheid van zijn vijfjarig bestaan een boekje uitgebracht "Vijf jaar Landelijk Bureau Racismebestrijding, 1985-1990."

Dit rapport bevat een aantal artikelen over de ervaringen van het LBR in het bestrijden van discriminatie en de aanpak die daarbij de afgelopen vijf jaar is hanteerd.

Aan de orde komen onder meer: de juridische bestrijding van discriminatie en discriminatie op de arbeidsmarkt en bij de verdeling van woon-

ruimte, positieve actie, de rol van Anti-discriminatie Bureaus en de ontwikkelingen op Europees gebied en de mate waarin het LBR daarbij betrokken was.

Om de lezer inzicht te geven in de werkwijze van het LBR is tevens een hoofdstuk opgenomen waarin de behandeling van twee zaken uitvoerig wordt beschreven.

'Vijf jaar LBR' kost f. 7,50 en kan besteld worden bij Stichting Roodboek, Oudegracht 65, 3511 AD Utrecht, tel. 030-317189.

Hogere beroepsopleiding voor allochtonen en autochtonen

In de grote steden worden welzijnswerkers steeds vaker geconfronteerd met problemen van migranten. De bestaande hulpverleningsmethoden zijn daar niet altijd een adequaat antwoord op, omdat deze vooral gericht zijn op het westerse gezin. Goedbedoelde inspanningen leiden niet altijd tot de gewenste resultaten, waardoor deze mensen uit de boot dreigen te vallen.

De Interculturele Leerroute leidt toekomstige welzijnswerkers op om in dergelijke, vaak gecompliceerde situaties met succes hulp te bieden. Studenten verwerven tijdens de opleiding een brede kennis van de sociaal-economische en culturele achtergronden van allerlei etnische groepen, een grondige methodische kennis die niet uitsluitend het westerse denken als uitgangspunt neemt.

Veel aandacht wordt ook besteed aan de vakken beleid, management en informatica. De opleiding is er veel aan gelegen aan te sluiten bij de eisen van het werkveld.

Aan de opleiding nemen studenten van veel verschillende nationaliteiten deel. Men probeert het onderwijs zo in te richten dat het voor al deze studenten mogelijk is de opleiding te volgen. Intensieve studiebegeleiding en eventueel lessen Nederlands maken dat mede mogelijk.

De Interculturele Leerroute is een vierjarige hogere beroepsopleiding die zowel in dag-, als in deeltijd gevolgd kan worden aan de faculteit Welzijn, Arbeidsverhoudingen en Gezondheidszorg van de Hogeschool Rotterdam & Omstreken, Nieuwstraat 15, 3011 GM Rotterdam, tel. 010-4004153.

Analyse opbouwwerkdocumenten

Met het oog op onderlinge samenwerking en uitwisseling tussen lokale opbouwwerkpraktijken, heeft het Landelijk Platform Opbouwwerk een tijdelijk samenwerkingsverband Documentenanalyse in het leven geroepen. Dit samenwerkingsverband, bestaande uit elf personen uit stedelijke, regionale en landelijke instellingen, bereidt een publikatie voor van "hulpmiddelen en technieken" in het opbouwwerk.

De publikatie wordt een vervolg op een vijf jaar geleden uitgebrachte documentatie, waarin meer dan 300 hulpmiddelen en technieken werden beschreven.

Het betrof een gerubriceerd overzicht van allerlei, dikwijls als intern (hulp)middel ontwikkelde nota's, notities, schema's e.d. van uitvoerende en ondersteunende instellingen op het brede samenlevingsopbouwterrein.

Van elk van die documenten werd in de uitgebrachte rapportage opgenomen:

- onderwerp (rubriek)
- titel (omschrijving)
- aantal pagina's
- kostprijs (eventueel)
- zeer beknopte annotatie van de inhoud
- gebruikswaarde(n).

De rapportage "Hulpmiddelen" werd breed verspreid en door het uitvoerend werk zeer geapprecieerd. Zij leidde dan ook tot een uitgebreide "ruilhandel" in allerlei materialen tussen instellingen.

Het samenwerkingsverband heeft

onlangs aan lokale instellingen gevraagd nota's en documenten van de afgelopen drie jaar in te zenden. In beginsel kan het gaan om alle elementen/onderdelen van het werk en de instelling. Dus zowel om een notitie kwaliteitsontwikkeling, een project-planningssysteem, een budgetbewakingssysteem, een intern bijscholingsplan, een fusieplan, strategische beleidsnotities, alsook projectbeschrijvingen, public relations programma's, sponsor- en donatiecampagnes, en voorbeelden van (institutionele) samenwerkingscontracten.

Wat de kwaliteit van de documenten betreft: bij de analyse en rubricering gaat het niet om een kwaliteitsstoets van de documenten zelf, maar om het laten zien van "oplossingsrichtingen" en "vormen van aanpak".

Het is de bedoeling e.e.a. te verwerken tot een inzichtelijke publikatie, waarin alle documenten in rubrieken zijn opgenomen. Overwogen wordt om de publikatie ook in digitale vorm uit te brengen.

WAO-organisaties ongerust over volumebeleid

Het gevaar wordt steeds groter, dat de arbeidsongeschiktheidsregelingen, de WAO en de AAW, ingrijpende wijzigingen zullen ondergaan. Zowel van werkgeverskant als vanuit de regering worden geluiden in deze richting gehoord. De gezamenlijke organisaties van gehandicapte en arbeidsongeschikte mensen, het landelijk WAO-beraad, het landelijk samenwerkingsverband WAO, regionale platformen, arbeidsongeschiktenorganisaties en de Gehandicaptenraad maken zich hierover ongerust. Daarom hebben zij begin mei een verklaring aangeboden aan staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Na overleg met de Stichting van de Arbeid heeft de staatssecretaris onlangs een aantal maatregelen afgekondigd die het volume van de arbeidsongeschikten moet helpen beteugelen. Tegelijkertijd gaf zij echter aan zich te realiseren dat een en ander niet afdoende zou zijn, en dat een bezinning op verdergaande maatregelen nodig is.

Serieuze discussie nodig

Genoemde organisaties zijn het eens met de constatering dat er te veel arbeidsongeschikten zijn in Nederland. Ook in hun ogen is het dringend gewenst dat er maatregelen getroffen worden. Maar, zo vinden zij, er moet dan wel een serieuze discussie over het volumebeleid plaatsvinden.

De huidige discussie over volumebeleid geschiedt in een klimaat waarin de organisaties zich niet zo thuis voelen: "Er worden keer op keer cijfers gepresenteerd over de toename van het aantal uitkeringen, en over de vergelijking Nederland versus andere Europese landen,

waar iedereen van schrikt en die een sfeer creëren waarin iedere maatregel een druppel op de gloeiende plaat lijkt te zijn."

Naar de overtuiging van de WAO- en gehandicaptenorganisaties zijn er bij de cijfers die gebruikt worden zeer veel kanttekeningen te plaatsen, waardoor deze in een heel ander daglicht komen te staan. In hun verklaring aan Ter Veld noemen ze er enkele:

- Opmerkingen over de kosten van de sociale zekerheid doen geen recht aan de miljarden die al bezuinigd zijn de laatste jaren; de kosten als percentage van het nationaal produkt nemen af, evenals het beslag dat de overdrachtsuitgaven op het nationaal inkomen leggen.
- Evenzo wordt de indruk gewekt dat WAO-uitkeringen hoog zijn, terwijl verreweg de meeste WAO'ers juist een minimale uitkering hebben.
- Bij het aantal arbeidsongeschikten, dat nog steeds stijgende zou zijn, wordt geen rekening gehouden met het toenemende percentage gedeeltelijk arbeidsongeschikten; het aantal uitkeringsjaren is naar verhouding juist dalende. Uit het GMD-jaarverslag van 1988 blijkt dat bij de adviezen einde wachttijd het percentage volledig arbeidsongeschikten is afgenomen van 72,4 in 1986 tot 49,8 in 1988.
- Vergelijkingen met andere landen gaan in vrijwel alle gevallen mank, zowel voor wat betreft de kosten als voor wat betreft de aantallen mensen waarover gepraat wordt. Als het over de kosten van sociale zekerheid gaat, omdat men in veel landen niet zoals hier ook nog eens premie hoeft te betalen over de uitkeringen. Als het om de aantallen arbeidsongeschikten gaat, omdat niet overal vroeggehandicapten en ambtenaren meegeteld worden.
- In andere landen zijn zieken en arbeidsongeschikten lang niet al-

tijd in dezelfde statistieken terug te vinden. In plaats van het etiket "arbeidsongeschiktheid" kan bijvoorbeeld het label "werkloos" of "uitgetreden" van toepassing zijn. Bij ziekteverzuim bestaat in ons land vaak eerder recht op een uitkering dan elders. Bovendien bestaat in landen die officieel een lager ziekteverzuim kennen niet de ontslagbescherming die Nederland biedt aan arbeidsongeschikten, en is de VUT- en pensioengerechtigde leeftijd lager dan bij ons; dit laatste is vooral van belang omdat op hogere leeftijd de uitval nu eenmaal hoger is.

- In de keuze van bepaalde cijfers bij een zo gecompliceerd vraagstuk als dit schuilt altijd een zekere mate van willekeur. De keus voor een ander jaar als uitgangspunt verandert al veel. Ook de kwaliteit en de vergelijkbaarheid van arbeidsongeschiktheidsstatistieken is erkend problematisch. Daarnaast zijn schattingen van verwachte kostenstijgingen in het (recente) verleden uiterst onbetrouwbaar gebleken (zie de stelselherziening en de Reparatiewet AAW).

Geïsoleerde benadering

Tenslotte worden vraagtekens geplaatst bij de geïsoleerde manier waarop de arbeidsongeschiktheidsproblematiek wordt benaderd. Enerzijds betekent dit dat inverdieneffecten bij andere uitkeringsregelingen weggelaten worden als het om de WAO-kosten gaat, terwijl het ontzegen van het recht op WAO zonder dat dat gepaard gaat met een gericht werkgelegenheidsbeleid slechts een verschuiving naar die andere regelingen teweegbrengt. Anderzijds is de toename van het aantal arbeidsongeschikten hand in hand gegaan met een scherpe stijging van de arbeidsproductiviteit. Nederland heeft ondanks de hoge sociale premies de laagste loon-

→ *Toename van het aantal arbeidsongeschikten ging hand in hand met een sterke stijging van de produktiviteit... (foto Chris Pennarts)*

kosten per eenheid produkt van de EG. Bovendien kan de kwaliteit van het sociale zekerheidssysteem niet los worden gezien van zaken als arbeidsrust en het gebruik van de gezondheidszorg, die in Nederland juist een opvallend gunstig beeld te zien geven. Volgens de organisaties is het zeer wel denkbaar dat de kosten en baten van de huidige arbeidsongeschiktheidswetgeving macro-economisch gezien tegen elkaar opwegen.

Vertekend beeld

De analyse waarop de huidige voorstellen en beleidsvoornemens zijn gebaseerd geven een vertekend beeld, aldus de organisaties. Bijstelling van die analyse is het eerste dat gebeuren moet. Vervolgens kan opnieuw aan de orde komen wat de elementen van een goed volumebeleid kunnen zijn. Drie belangrijke invalshoeken zijn een krachtadig preventiebeleid, daadwerkelijke (re)integratie-maatregelen en een werkgelegenheidsbeleid dat zoden aan de dijk zet. "Zolang dit geen pijlers zijn van het beleid, zal iedere poging tot volumebeperking een vruchteloze zijn en vrezen wij het ergste als wij horen dat 'verdergaande maatregelen' overwogen worden."

"Sluiten" van AAW voor minst sterke groepen

Sociale vernieuwing of voortgaand schrikbewind?

"Wat gepresenteerd wordt als 'gelijke behandeling in de AAW' en 'herstel van de koppeling' komt voor de minst sterke groepen in de AAW neer op een dubbele ontkoppeling." Aldus het landelijk Samenwerkingsverband WAO in een brief aan de Tweede Kamer.

Het samenwerkingsverband nam met verbijstering kennis van de voornemens van staatssecretaris Ter Veld aangaande de AAW.

Na 8 jaar "schrikbewind" waarin:

- het uitkeringspercentage van 80% naar 70% ging
- tal van rand- en hulpvoorzieningen geschrapt werden
- zo hardnekkig "ontkoppeld" werd dat in vele gevallen het uitkeringspercentage 55% of minder is dan het huidige loon van een niet door ongeluk of ziekte getroffen oud-collega, zou de nieuwe regering het verder uiteenlopen van uitkerings- en looninkomsten tegengaan en "sociale vernieuwing" als opdracht en handreiking inzetten.

"Mooie handreiking...", zo schrijven de samenwerkende regionale WAO/AAW-platforms aan de Tweede Kamerleden. "Na al die ontmoedigende jaren voor arbeidsongeschik-

te mensen hanteert ook de nieuwe regering cynisch het 'even slecht is ook gelijk'. In algemene zin wordt het herstel van de koppeling beleiden, maar per onderdeel wordt er in de toch onnavolgbare tunnelcomplexen van de sociale zekerheid een aantal groepen rechteloos gemaakt."

In de brief worden de volksvertegenwoordigers opgeroepen deze aanpak door de Staatssecretaris te verwerpen. En voorts tot het houden van een politiek debat, waarin niet alleen naar volumes en bedragen gekeken wordt (zijnde gevolgen), maar ook gekeken wordt naar de 'wortels' (zijnde oorzaak) van de omvangrijke arbeidsongeschiktheidsproblematiek.

Volgens het LSV WAO is een belangrijke oorzaak dat besluitvormers in politiek en bedrijfsleven er systematisch voor gekozen hebben de 'arbeidsproductiviteit per werkende' in Nederland tot de hoogste ter wereld te maken, ongeacht de consequenties voor degenen die maar driekwart, half of een kwart mee kunnen. "Het uiteindelijk verhalen van die consequente beleidsvoering op de uit- en afvallers moet afgelopen zijn, zowel financieel als psychologisch."

Van pcg-beleid naar sociale vernieuwing

Het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA), in 1985 opgericht om tot een samenwerking te komen van bij het probleem-cumulatie-gebiedenbeleid betrokken opbouwwerkers, wil de verworven expertise en kennis inzetten op het terrein van de sociale vernieuwing. Het LSA ziet sociale vernieuwing als een verruimde en geactiveerde vorm van achterstandsgebiedenbeleid. Een wijknaap dus op het gebied van wonen, weten, werken, welzijn/gezondheid, met een maximale invloed en betrokkenheid van bewoners en een effectieve integratie van beleidsterreinen.

In de afgelopen jaren is het LSA uitgegroeid tot een omvangrijke netwerkorganisatie. Naast bewonersorganisaties en buurt- en opbouwwerkers uit achterstandsgebieden, participeren in LSA-verband onder andere opbouwwerkers werkgelegenheid, gemeentelijke coördinatoren, medewerkers van Gewestelijk Arbeidsbureaus en van werkverbanden GAB/Sociale Dienst, die zijn belast met de uitvoering van het pcg-beleid.

De basis van het LSA is het bundelen van relevante praktijkervaringen met het oog op bredere toepassing. Inhoudelijk worden alleen zaken aangepakt die daadwerkelijk een vernieuwende werking hebben en waarbij de (pcg)uitgangspunten van een integrale aanpak worden gehanteerd.

Ervaringen pcg-beleid

In het kader van het pcg-beleid en ook daarbuiten is o.a. veel geëxperimenteerd met een *wijkgericht arbeidsmarktbeleid*, waarbij allerlei activiteiten zijn ontplooid gericht op arbeidsinpassing van langdurig werklozen en moeilijk te plaatsen personen. Voorbeelden van

geslaagde projecten die binnen het pcg-beleid zijn gestart, zijn de maatwerkmethode die in Helmond is ontwikkeld en de buurtleerwerkplaatsen in bijv. Groningen, Eindhoven, Deventer en recentelijk andere plaatsen. Daarnaast zijn er tal van projecten ontwikkeld die zich in de een of andere vorm op scholing en motivering richten.

Wat de *leefbaarheid van wijken en buurten* betreft, heeft zich bij opbouwwerk en bewonersorganisaties een verschuiving voorgedaan van directe belangenbehartiging bij de stadsvernieuwing naar een meer beleidsmatige betrokkenheid bij het beheer van woningen, woonomgeving en voorzieningen. Dankzij de flexibiliteit en de prioriteit van het pcg-beleid, zijn in de afgelopen jaren nieuwe samenwerkingsvormen ontstaan, die in veel pcg-wijken hebben geleid tot verhoogde participatie van bewoners en tot oplossingen en vermindering van problemen als vandalisme en criminaliteit. Het LSA verwacht dat de voorgenomen regeling rond de banenpools (zie ook pag. 4) nieuwe mogelijkheden op dit terrein kan bieden en creatieve oplossingen mogelijk maakt, die voorheen financieel niet haalbaar waren. Met name op dit terrein acht het LSA de mogelijkheden groot om bewoners te stimuleren tot maatschappelijke participatie, omdat resultaten snel te behalen en goed zichtbaar zijn.

Ook op het terrein van *zorg en educatie*, zijn in tal van plaatsen onder invloed van bewoners en opbouwwerk projecten van de grond gekomen die tot samenwerking met op dat terrein werkzame instellingen hebben geleid. Voorbeelden hiervan zijn projecten rond gezonde voeding, gezondheidsvoorlichting en -opvoeding en tal van arbeidsinpassingsactiviteiten gericht op werken in de gezondheidszorg, alsmede educatieve programma's voor basiseducatie of als voortraject bij arbeidsinpassing.

Sleutelpositie bewoners bij sociale vernieuwing

In het werkplan 1991-1994 stelt het LSA dat sociale vernieuwing qua omvang (zowel geografisch als beleidsmatig en financieel) een ambitieuze aanzet vormt voor een maatschappelijk herintegratieproces van achterstandsgroepen, dat verder reikt dan het pcg-beleid. "Daarmee zijn de risico's ook groter. De kans is aanwezig dat sociale vernieuwing in een ambtelijke ontkokeringsslag vastloopt of dat men niet in staat zal zijn om een brug te slaan naar geïsoleerde groepen, omdat daarop gerichte centrale en lokale struring achterwege blijft."

Volgens het LSA kan sociale vernieuwing alleen een succes worden als men er op lokaal niveau in slaagt de geïsoleerde maatschappelijke positie van bewoners van achterstandsgebieden te doorbreken met een beleid dat werkelijk aansluit bij de belevingswereld van die bewoners, met voor hen aanvaardbare en hanteerbare oplossingen voor de vaak zo complexe problematiek. De bewonersorganisaties en de hen ondersteunende (opbouwwerk)instellingen nemen daarbij een sleutelpositie in vanwege de relaties en contacten en vanwege de bestaande deskundigheid en ervaring in het creëren van een draagvlak op buurtniveau van waaruit aan oplossingen kan worden gewerkt.

Voorgenomen activiteiten LSA

Het LSA wil in de komende periode de versterking van de bewoners/welzijnscomponent binnen het proces van sociale vernieuwing, gaan uitvoeren langs de lijn van informatie-overdracht en -uitwisseling, belangenbehartiging, deskundighedsbevordering en ontwikkeling. Enkele voorgenomen activiteiten m.b.t. informatie-overdracht en -uitwisseling lichten we hierna toe.

Renovatie stedelijke bewonersorganisaties

In voorbereiding is een *publikatie* over de rol van met name bewoners(organisaties) in het pcg-beleid en de ideeën die bij bewoners bestaan over hun rol in de sociale vernieuwing.

Er is overleg gaande met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Sociaal Cultureel Planbureau over een gezamenlijke opzet en beheer van een *database projectgegevens sociale vernieuwing*. Deze projectenbank zal moeten gaan voorzien in informatie-overdracht over lopende en in voorbereiding zijnde projecten die op lokaal niveau in het kader van sociale vernieuwing worden uitgevoerd en in de mogelijkheid tot uitdraai van bijvoorbeeld voor onderzoek en kwalitatieve en kwantitatieve resultaatvergelijking relevante gegevens. Om effectief aan informatievragen te kunnen voldoen, zal de projectenbank uit twee onderdelen bestaan, nl. een geautomatiseerde opslag van relevante projectgegevens per onderdeel, c.q. beleidsterrein, alsmede een projectenbibliotheek waarin projectverslagen, publikaties en ander relevant materiaal is opgenomen. Het is de bedoeling dat het LSA de invoer, bewerking en dienstverlening t.a.v. projecten van de bewoners/welzijns-component voor haar rekening gaat nemen.

De bestaande periodiek *LSA-berichten* zal worden voortgezet volgens de bestaande formule: korte informatie over landelijke en lokale ontwikkelingen en nieuw van belang zijnde projecten. Een jaarlijks overzicht van de stand van zaken van sociale vernieuwing zal in een themanummer van *Mededelingen Opbouwwerk* worden opgenomen. Naast genoemde informatie-overdracht zal *informatie-uitwisseling* plaatsvinden d.m.v. conferenties en werkbijeenkomsten.

Nadere informatie over het LSA is te verkrijgen bij de beleidssecretaris Henk Cornelissen, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, tel. 070-3804431.

De meeste stedelijke bewonersorganisaties zijn slecht toegerust voor hun taak, bovendien zijn woningcorporaties meestal niet bereid serieuze contacten met hen aan te knopen. Dit stellen de heren K. van der Flier en B. Vermeijden, respectievelijk doctorandus en ingenieur, in het februarinummer van het tijdschrift Stedebouw en Volkshuisvesting. Zij zijn tot deze conclusie gekomen na een onderzoek in zeven gemeenten verspreid over het land.

Tevens stellen ze dat in de discussie 'interne of externe democratisering' de voorkeur gegeven moet worden aan externe. "Want" zo zeggen de onderzoekers, "de vertegenwoordiging van huurders in bestuursorganen van corporaties kan tot een 'pettenprobleem' leiden: bij deze vertegenwoordigers kan een vermenging optreden van bedrijfsbelang en eigenbelang." Wil men invloed uitoefenen, dan kan men zich beter extern, op stedelijk niveau organiseren.

Met name in het licht van de Nota Volkshuisvesting in de jaren '90 is het van groot belang dat de huurders krachtig vertegenwoordigd worden. De verhuurders zullen meer vrijheid krijgen hun eigen verhuurbeleid te creëren. Om goede afspraken te maken met de huurders dient er onderhandeld te worden. Daarom moeten alle onderhandelingspartijen zelfstandig maar vooral gelijkwaardig zijn. Bovendien vinden de onderzoekers dat er een goede geschillenregeling moet komen.

Ze hebben geconstateerd dat overkoepelende bewonersorganisaties over het algemeen niet serieus worden genomen. Hierdoor zijn ze niet in staat de belangen van hun leden op een bevredigende wijze te behartigen. Om tot verbetering te komen stellen Van der Flier en Vermeijden het volgende 'renovatieplan' voor:

- De juridische positie van stedelijke bewonersorganisaties moet versterkt worden door schriftelijk vast te leggen dat huurders stedelijke bewonersorganisaties naar voren kunnen schuiven als vertegenwoordiger in overleg of onderhandelingen met de corporaties. Hierdoor krijgen stedelijke organisaties een formele status en bevoegdheden in overleg op stedelijk niveau.
- De zelfstandigheid en representativiteit moet verbeterd worden door middel van structurele financiële voorzieningen. De onderzoekers denken hierbij met name aan subsidies van de gemeente, bijdragen van leden en vergoedingen voor geleverde diensten.
- De woningbouwcorporaties zijn weinig toeschietelijk om op stedelijk niveau onderhandelingen aan te gaan met bewonersorganisaties en/of gemeenten. Wanneer corporaties wel bereid zijn tot onderhandelingen op stedelijk niveau blijven ook bij hen mandateerproblemen te bestaan. Daarom moeten nieuwe overlegstructuren geleidelijk ontwikkeld worden. De stedelijke organisaties moeten de gelegenheid krijgen om de interne organisatie en de relatie met de achterban op te bouwen. Op stedelijk nivo mag geen overleg worden gevoerd door een onvolgroeide organisatie, zodat een een vacuüm ontstaat dat wordt opgevuld met ondersteuners of zelfs corporaties.
- De rol van de gemeente in het zogenaamde driehoeksoverleg dient duidelijk afgebakend te worden ten opzichte van de rol van de corporatie. Door meer participanten in het overleg op te nemen met verschillende belangen kan ruimte ontstaan voor belangenbehartiging door bewonersorganisaties. De deelname van de gemeente onderstreept tevens de blijvende verantwoordelijkheid van de gemeente voor de lokale volkshuisvesting.

Verslag studiedag

Netwerkontwikkeling en Volksgezondheid

Bij de WOZON is een publikatie verschenen over lokaal "Community Based gezondheidsbeleid: "Netwerkontwikkeling en Volksgezondheid. Komen er gezonde wijken?" Het betreft een verslag van een studiedag in Den Bosch, waar buurtbewoners en professionals uit welzijnswerk en gezondheidszorg de resultaten van tien jaar buurtgezondheidswerk bespraken.

In de wijk Den Bosch-Oost werd in afgelopen 10 jaar een netwerk opgebouwd van zelfhulpgroepen en informele zorgcircuits met ondersteuning van opbouwwerk (Welzijnsproject Oost, bejaardenwerk (St. Gecoördineerd Bejaardenwerk), basiseducatie (VVE) en Gezondheidscentrum Samen Beter. Vanuit een integrale werkwijze is gepoogd de wijkbevolking instrumenten aan te reiken om aan een verbetering van hun lichamelijke, psychisch en sociaal welbevinden te werken vanuit een zelfbeschikingsmodel. Een werkwijze die past in het nieuwe volksgezondheidsbeleid dat door de overheid wordt gepropageerd, dat "community-based" moet zijn en dat moet resulteren in "gezonde steden".

In de wijk is een groot aantal gezondheidsvoorzieningen gerealiseerd in nauwe samenwerking tussen beroepskrachten, vrijwilligers en actieve buurtbewoners. Er werden projecten ontwikkeld m.b.t. geestelijke gezondheidszorg/psychiatrie; zwakzinnigenzorg; vrouwenhulpverlening; WAO-ers; zelfhulpgroepen; ouderen; intensieve Kruis zorg en scholing/vorming. Bij alle projecten is het hoofduitgangspunt: mensen helpen om alleen of met elkaar greep te krijgen op de eigen gezond-

heid. Met als uiteindelijk doel/verwachting dat door deze vorm van zelfbeheer en elkaar helpen de kwaliteit van leven en van wonen in de wijk zal toenemen.

Op dit moment bevindt het ontwikkelde buurtgezondheidsnetwerk in Den Bosch-Oost zich op een cruciaal punt. Er is veel bereikt, maar de continuïteit wordt bedreigd als er niet "geïnvesteerd" wordt in ondersteuning die de continuïteit voor de toekomst garandeert. Die steun is nodig om het netwerk ook in de toekomst te "dragen" en uit te bouwen. Er zijn plannen ontwikkeld voor een "innovatieproject samenwerking professionele en informele zorg". Dit project, waarvoor subsidie is aangevraagd bij de Rijksoverheid en het Koningin Juliana Fonds, beoogt het bestaande netwerk uit te bouwen en zodanig te consolideren dat het na drie jaar zelfstandig, zonder extra ondersteuning, verder kan. Het project voorziet ook in onderzoek naar de effecten van deze manier van werken op deelnemers en beroepskrachten en op het gebruik van gezondheidsvoorzieningen.

Het verslag bevat onder andere bijdragen van:

- Harry Kemps (Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant, Tilburg)
- Jos Manders (Coördinator afdeling Preventie en Maatschappelijke Dienstverlening RIAGG, Den Bosch)
- Margriet Paes (Coördinator Gezondheidscentrum "Samen Beter", Den Bosch)
- Kees Stuurop, eindredactie (Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland)
- Piet Willems (Federatieve Stichting Sociaal Cultureel Werk "Divers", Den Bosch).

Het verslag kost f 11,50 (inclusief porto) en is te bestellen door overmaking van het verschuldigde bedrag op postbank nr. 39.25.338 of NMB-Sittard nr. 68.39.65.344, t.n.v. WOZON te Sittard o.v.v. ... exemplaren Studiedag Den Bosch.

Voor nadere informatie kan contact worden opgenomen met Kees Stuurop, WOZON, Postbus 521, 6130 AM Sittard, tel. 04490-13912. ■

Sociale veiligheid

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland geeft een nieuw blad uit: "SV", een bulletin over Sociale Veiligheid voor professionals. Het eerste nummer is als bijlage bij deze M.O. gevoegd.

Het methodiekontwikkelingswerk van de afgelopen twee jaar rond het thema Sociale Veiligheid heeft voldoende stof, praktijkvoorbeelden, methodische en wetenschappelijke inzichten en netwerken opgeleverd dat er 6 bulletins in 2 jaar zullen verschijnen. Vaste rubrieken zijn: een inhoudelijk hoofdartikel; praktijkvoorbeelden en actie; recensies; intermezzo's.

Het betreft een bulletin voor professionals in het opbouwwerk, ouderenwerk, jongerenwerk, emancipatie en bij de politie (preventiewerk criminaliteit), maar ook voor beheerders/sters in wijkcomplexen.

Meer exemplaren van het proefnummer zijn kosteloos aan te vragen bij het Werkcentrum, tel: 078-141443. ■

"Sluit coalities met mensen zelf en organisaties dicht bij de straat"

"Naarmate mensen meer greep hebben op hun levensomstandigheden (wonen, werken, welzijn), kunnen zij bewustere keuzes maken voor een gezonde leefwijze." Aldus Kees Stuurup, medewerker van de Werkplaats Samenlevingsopbouw Zuid-Oost Nederland, op een onlangs gehouden congres over achtergestelde groepen en gezondheid.

Hij vertaalde en versimpelde met deze uitspraak het zgn. nieuwe volksgezondheidsbeleid, zoals dat o.a. door de World Health Organization in de Health for All-strategie wordt voorgestaan. Kernpunten uit deze strategie zijn een ontwikkeling van cure naar care, stimulering van informele zorg, zelfhulp etc., het plaatsen van gezondheid op de dagelijkse politieke agenda vooral ook op lokaal niveau, breed preventiebeleid, facetbeleid en intersectorale samenwerking en, niet te vergeten, community involvement.

Kees Stuurup, die was gevraagd in zijn inleiding in te gaan op de samenwerkingsmogelijkheden tussen opbouwwerk en gezondheidsvoorlichters, stelde zich niet aan de indruk te kunnen onttrekken dat juist dat laatste element, community involvement, onderbelicht is in het Nederlandse beleid.

De WHO definieert health promotion als "a process of enabling people to increase control over and to improve their health". In verband hiermee wordt de term "empowerment" gehanteerd: het scheppen van voorwaarden waardoor mensen individueel en collectief in staat worden gesteld om meer zelfsturing te geven aan hun leven.

Juist dit element van de health promotion verwijst, volgens Stuurup, naar de beperktheid van op het individu gerichte voorlichtingsstrate-

giën. "Empowerment" veronderstelt het scheppen van structurele voorwaarden voor verandering. Veronderstelt ook dat de betrokkenen zelf bepalen aan welke gezondheid eigenlijk behoefte is (power of definition) en tevens het voorwaarden scheppen voor zelforganisatie. Als voorbeeld noemde hij gezondheidsvraagstukken: mensen leggen naar aanleiding van individuele nood contact met lotgenoten om groepsgewijs hun eigen gezondheid te bevorderen. Stuurup: "Dat gaat niet vanzelf. Je moet contact leggen, steun krijgen uit je omgeving (ook institutioneel) en een ruimte hebben om bij elkaar te komen."

Om voorwaarden te scheppen voor een "community based" nieuw volksgezondheidsbeleid wordt door de WHO een bemiddelingsfunctie voorgestaan die participatie van de bevolking bevordert en de volgende handelwijzen omvat: pleitbezorgen, bemiddelen, in staat stellen. Drie "activiteiten" die het hart van een opbouwprogramma vormen, volgens Kees Stuurup. Na te zijn ingegaan op de kernelementen van de praktijk van de samenlevingsopbouw, stelde hij dat de "empower"-deskundigheid van het opbouwwerk in de Nederlandse volksgezondheidspraktijk ingeburgerd moet raken. Dat stelt eisen aan het opbouwwerkveld en aan het gezondheidsveld. Opbouwwerk zal meer oog moeten krijgen voor gezondheidsbevordering. Het gezondheidsveld zal moeten leren faciliteren en niet alleen helpen, zorgen en voorlichten. Steun voor zelforganisatie van mensen, waarna op basis van een wezenlijke dialoog kan worden bepaald aan welke hulp, zorg en voorlichting behoefte is.

Sociaal economische gezondheidsverschillen

Dat sociaal economische achterstand gepaard gaat met een slechtere gezondheidstoestand, is deze hele eeuw al het geval, aldus Kees Stuurup, ook nog tijdens de hoogtij-

dagen van de verzorgingsstaat. Het laatste decennium zijn die verschillen weer vergroot of tenminste scherper zichtbaar geworden. Nieuw is dat het vraagstuk van de have's en have not's niet alleen (weer) op de politieke agenda staat, maar ook op de "gezondheidsagenda". Die openbare erkenning is een noodzakelijke, maar onvoldoende voorwaarde voor verandering. In het gezondheidsbeleid en met name in kringen van de GVO (gezondheidsvoorlichting en opvoeding) zijn achterstandsgroepen "ontdekt". Daar zijn twee aanleidingen voor: ten eerste komt het feit dat een slechte sociaal economische positie samenhangt met een slechte gezondheid steeds duidelijker aan de oppervlakte én ten tweede blijkt gezondheidsvoorlichting de achtergestelden niet of onvoldoende te bereiken.

Een belangrijke vraag voor de aanpak van de gezondheidsproblemen van "achtergestelde" groepen is nu: Neemt men de structurele marginaliseringstendens als een gegeven en gaat men aan symptoombestrijding doen via op het individu gerichte gezondheidsopvoeding, bestrijding van roken, vetzucht en alcoholisme bij de armen, of wordt ook structurele bestrijding van de marginalisering als wellicht de belangrijkste gezondheidsbevorderende activiteit erkend? Kees Stuurup pleit voor het laatste. Zonder de bijdrage van het eerste, specifieke gezondheidsvoorlichting, te willen negeren, maar dit als een ondersteunend onderdeel van een integrale aanpak te zien, die samenhangt met een aanpak op het gebied van arbeid, wonen, weten en welzijn.

Ook vanuit de bereikbaarheidsoptiek (gvo sluit juist niet daar aan waar dat dringend nodig is), moet de oplossing volgens Stuurup gezocht worden in een community based aanpak, aansluitend bij opvattingen

→

over community organization, community development, zoals die in Nederland in de traditie van opbouwwerk en samenlevingsopbouw aanwezig zijn.

Stuurop: "Overigens zal men zich in gezondheidskringen bij de inzet van opbouwwerkmethoden voor bestrijding van gezondheidsverschillen bewust moeten zijn van twee paradigma's die tot een synthese moeten worden gebracht:

1. Gezondheid is niet slechts te begrijpen als biofysisch fenomeen zoals in het heersende curatieve paradigma. Ook ziekte verklaren uit "de omgeving" als die omgeving op een methodologisch-individualistische wijze wordt benaderd neemt onvoldoende afstand van dit paradigma. Beïnvloeding van individuele gedragingen in een lifestyle benadering geven onvoldoende zicht op het maatschappelijk complex waaruit het individuele handelen te begrijpen is.
2. De hoofdstroom van het moderne opbouwwerk vertrekt van uit het paradigma dat de mate van zelfsturing van groepen mensen afhankelijk is van collectieve maatschappelijke processen. Wil men een grotere greep krijgen op zijn leven, dan dient zicht te worden verkregen op die processen. Voorwaarde voor positieve verandering, voor meer zelfsturing, kan worden bereikt via processen van zelforganisatie. Sociale verandering ten goede kan het beste gebeuren door de betrokkenen zelf te bewerkstelligen (enabling) om hun eigen situatie te analyseren, zelf doelen voor verandering te stellen, zelf werkwijzen en organisatievormen vast te stellen. Collectieve activiteit is een middel voor verruiming van de individuele keuzemogelijkheid. Ook voor een al of niet 'gezond gedrag'."

Samenwerking

Het centrale probleem, hield Kees Stuurop zijn gehoor voor, is niet in de eerste plaats hoe de boodschap zo kan worden overgebracht dat deze leidt tot gedragsverandering, maar: hoe kan een proces op gang worden gebracht waarbij de betrokkenen zelf aangeven aan welke boodschap behoefte is.

Hierbij is zowel de werkwijze als de positie van opbouwwerk in de lokale samenleving relevant.

Na een toelichting daarop te hebben gegeven, stelde hij dat opbouwwerk geen kunstje is of een model dat zomaar kan worden overgeplant in voorlichtingsstrategieën.

De specifieke kennis van GVO, kennis van gezondheid en voorlichtingsmethoden, kunnen als onderdeel in een empowerment strategie, een samenlevingsopbouwstrategie worden ingezet. Met name in zake het bereiken van achtergestelden zal GVO, dikwijls opererend vanuit gebureaucratiseerde instituties, coalities moeten sluiten met organisaties dicht bij "de straat" en met "de mensen zelf". Het thema gezondheid kan soms als zelfstandige factor een mobiliserend effect hebben voor "empowerment", soms zal het een factor zijn die kan aansluiten bij bepaalde ontwikkelingen. Voorbeeld van het eerste: gezondheidsklachten in een bepaald woongebied leiden tot mobilisatie voor een leefbare buurt. Voorbeeld van het tweede: bij bewonersorganisatie voor verbetering van de woningen kan het aspect gezondheid worden "meegenomen".

Stuurop: "Opbouwwerk functioneert idealiter als een schakel die systeem en leefwereld weer met elkaar "on speaking terms" kan brengen. Niet via individuele opvoeding, maar door het scheppen van voorwaarden voor een samenspraak tussen de ervaringskennis uit de leefwereld en de (wetenschappelijke) systeemkennis. Die voorwaarden moeten bewust worden gecreëerd. Ze ontstaan niet van zelf."

Aanbevelingen

Vervolgens formuleerde hij een aantal aanbevelingen:

1. Ga bij de ontwikkeling van stedelijke en regionale gezondheidsprofielen, waar momenteel mee geëxperimenteerd wordt, niet alleen uit van gegevensverzameling voor de interne informatievoorziening van de gezondheidsdienst, maar betrek jezelf bij het verzamelen van gegevens, het opstellen van de het profiel en het bepalen van de te onderneemen acties de "mensen in de straat" en relevante maatschappelijke organisaties.
2. Ga bij de gezondheidsbevordering van achtergestelde groepen uit van een integrale aanpak, gericht op algehele "empowerment" van de betrokkenen. De overweging of er behoefte is aan een bepaalde gezondheidsboodschap en hoe die boodschap moet worden gebracht, kan niet eenzijdig vanuit een geïnstitutionaliseerde GVO-positie gebeuren, maar moet aansluiten bij bestaande initiatieven dichtbij de doelgroep en zoveel mogelijk met de doelgroep samen.
3. Het verdient aanbeveling om lokaal een intermediaire functie te creëren en te profileren, gericht op bevordering van lokale gezondheidsinitiatieven: een "clearinghouse", dat wordt gedragen door geïnformeerde burgers (o.a. uit de patiëntenbeweging) en professionals die zich principieel "faciliterend" opstellen. Zo'n gezondheidssteunpunt heeft een informatie-functie, verzamelt gegevens, ontwikkelt netwerken, biedt op verzoek organisatorische ondersteuning en scholing, organiseert ervaringsuitwisseling tussen deskundigen en de bevolking. Bij de opzet van zo'n clearinghouse moet de vrouwengezondheidsbeweging nadrukkelijk worden betrokken.

Lokale gezondheidsinitiatieven

4. Bouw in wijken, waar de negatieve invloed van sociaal-economische achterstand op de gezondheid te lokaliseren is, een gezondheidsnetwerk op, waarin professionele en informele netwerken samenwerken in praktische, uitvoerende projecten.

Kees Stuurup tot slot: "Alle genoemde punten vereisen van de professionele instituties in welzijnswerk en gezondheidszorg minder instellingsgerit, d.w.z. niet de eigen kennis, de eigen organisatie als centrum van de waarheid en de wereld beschouwen, maar meer samenspraak met andere disciplines en vooral met de ervaringsdeskundige bevolking. Ontkokering, praktische projectmatige samenwerking gekoppeld aan een bewust nagestreefde zelforganisatie en georganiseerde behoeftearticulatie van de bevolking. Het lijkt wel sociale vernieuwing."

Bovenstaand artikel is een samenvatting van de inleiding die Kees Stuurup hield op het vijfde VDB (Vereniging van Directeuren van Basisgezondheidsdiensten) - GVO (Gezondheidsvoorlichting en Opvoeding) congres van 9-11 mei in Papendal, Arnhem. Thema van het congres was: "Sociaal-economische gezondheidsverschillen en de (on)mogelijkheden voor gvo-interventies". Artikelen over een community based gezondheidszorg, de rol van opbouwwerk bij de ondersteuning van zelfhulpgroepen en de relatie tussen sociaal economische achterstand zijn eerder verschenen in Mededelingen Opbouwwerk, 8e jaargang, 1989, nummer 78 en 80. CK

Op 8 november 1990 organiseren de vakgroep Gezondheidsvoorlichting en Opvoeding (GVO) van de Rijksuniversiteit Limburg, het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) en het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON) in samenwerking met Netwerk Gezonde steden, Nationale Kruisvereniging en Werkgroep Energie- en Milieuonderzoek (E & M) een congres met als thema "lokale gezondheidsinitiatieven". De bedoeling van het congres is om gezondheidsvoorlichters en welzijnswerkers kennis te laten maken met elkaars methoden en uitgangspunten met betrekking tot lokale gezondheidsinitiatieven, met als doel een vruchtbare "kruisbestuiving".

Aanleiding voor het congres zijn pleidooien en ontwikkelingen dat mensen zich meer verantwoordelijk gaan voelen voor hun eigen gezondheid.

Een nieuw gezondheidsbeleid

De World Health Organization (WHO) pleit voor een gezondheidsbeleid dat meer dan voorheen aandacht besteedt aan actieve participatie door de bevolking. In eigen land vindt het ministerie van WVC dat het gezondheidsbeleid moet worden gedecentraliseerd en de informele zorg moet worden gestimuleerd. Basisgezondheidsdiensten moeten lokaal gezondheidsbeleid ontwikkelen met meer nadruk op preventie, facetbeleid, aanpassing van zorg en participatie van de bevolking. Er bestaat inmiddels een netwerk Gezonde Steden in Nederland. Gemeenten hebben echter nog nauwelijks ervaring met het lokale gezondheidsbeleid en het betrekken van de bevolking daarbij.

Gezondheidsvoorlichting

Binnen de gezondheidsvoorlichting bestaat momenteel een tendens naar steeds intensievere en bredere GVO-interventies. Onder de noemer "health promotion" probeert GVO

niet meer alleen om individuele gedragingen te veranderen. Health promotion richt zich ook op sociale netwerken, wetgeving, beleid en de samenleving als geheel: een gezond individu in een gezonde samenleving. De praktische invulling van health promotion is echter nog nauwelijks van de grond gekomen.

De welzijnssector

Een derde ontwikkelingslijn voor een nieuw lokaal gezondheidsbeleid met actieve gezondheidsparticipatie wordt zichtbaar in de betrokkenheid van het welzijnswerk, m.n. het opbouwwerk. Opbouwwerkmethoden spelen een rol bij de ontwikkeling van tal van plaatselijke gezondheidsinitiatieven: patiëntenorganisaties, zelfhulpgroepen, buurtgezondheidsvoorlichting, milieuprojecten en vrouwenhulpverlening.

Congresprogramma

Het programma bestaat uit:

- een inleiding (gegeven door drs. C.R. Stuurup (WOZON) en drs. L.V. Jonkers (NIZW))
- presentaties van projecten uit de welzijns- en gezondheidssector door M.J.H. Paes (Gezondheidsnetwerk Den Bosch-oost), A.J.M. Gribling (Netwerk Gezonde Steden), drs. M. Weenig (E & M) en drs. M.P.J. Gerearts-Stoop ("De Waterheuvel")
- een presentatie van een casus waarin de opzet van een Nederlands community programma wordt uiteengezet, commentaar van forumleden op de casus en een discussie over de casus in groepen.

Het congres zal worden gehouden in het Maaspaviljoen te Maastricht. De toegangsprijs voor het congres (incl. lunch en congresbundel) bedraagt f. 90,-. Nadere informatie bij M. Slangen, secretariaat van de vakgroep GVO, Rijksuniversiteit Limburg, postbus 616, 6200 MD Maastricht, tel. 043-887334.

Hoog tijd voor kwaliteit

Het sociaal cultureel en opbouwwerk in Nijmegen werkt sinds 1 januari 1986 onder de prozaische naam 'Dacapo', een term ontleend aan de muziek en het betekent zo iets als: opnieuw bij het begin beginnen. Met dit nieuwe begin is ook een nieuwe aanpak geïntroduceerd. Termen als 'public-relations', 'management', 'marketing' en 'doelgroepgericht denken' sluipen langzaam in het omvangrijke jargon dat het welzijnswerk kent. De ruim tweehonderd medewerkers van de stichting Dacapo moeten anders leren werken, ja, zelfs anders leren denken.

Efficiënter werken wordt ingegeven door de beperkte financiële middelen waarover Dacapo beschikt. Als je iets doet moet je het goed doen, vinden ze in Nijmegen. Daarom proberen ze op diverse manieren de kwaliteit van het personeel, hun werk en van de organisatie, lees: het produkt, te verbeteren. Het belangrijkste wapen in deze 'strijd voor kwaliteit' is het zogenaamde 'Imago-project'. Dit project startte op 7 november 1989 en hoopt antwoord te geven op de vraag: hoe onze toekomstige klanten een prima produkt te kunnen leveren.

Het project staat eigenlijk nog aan het begin. Het is opgebouwd uit drie fasen. In chronologische volgorde wordt aandacht besteed aan strategie, interne communicatie en vervolgens externe communicatie, ook wel public relations genoemd. Vóór 1986 waren er in Nijmegen diverse welzijnsorganisaties actief. De onderlinge concurrentie was groot. Men werkte in die tijd zeer inefficiënt. De gemeenteraad van Nijmegen nam daar geen genoegen mee en stelde samenwerking voor. Mede door de onderlinge rivaliteit lukte het de organisaties niet een vorm van samenwerking te ontwik-

kelen. Daarom nam de gemeente bij monde van wethouder Annie Brouwer het initiatief over. Zij creëerde een overkoepelende organisatie waar het peuter-, kinder-, jongeren- en volwassenenwerk en het opbouwwerk in op moesten gaan. Wie niet mee wilde kon een andere baan gaan zoeken; Dacapo was geboren.

Een nieuw begin verdiende ook een andere aanpak. Zo werd de personele bezetting over de wijken herverdeeld en ook de organisatie anders opgezet. Bovendien nam men zich voor beter te gaan kijken naar de kwaliteit van het geleverde werk. Dit vooral met het oog op de zogenaamde budgetfinanciering die volgend jaar zijn intrede doet. Elk project moet hiervoor aan bepaalde voorwaarden voldoen voordat geld beschikbaar wordt gesteld. Bovendien vindt er een evaluatie plaats na het project. Mocht dit negatief uitvallen dan kan dat consequenties hebben voor de daaropvolgende projecten.

Berrie Schattenberg is waarnemend directeur van Dacapo, maar ook een van de mensen achter 'Imago'. "Het project is op gang gekomen nadat we Dacapo organisatorisch op de rails hadden gezet. Daarna – er was tijd voor – zijn we meer gaan kijken naar de kwaliteit van het werk. We merken dat, ook al werkten we met dezelfde mensen, het werk toch een ander karakter kreeg. Zelfstandig werken, zelf initiatieven nemen werd ingeruild voor een begeleiden- de rol. Bovendien moeten we met onze tijd meegaan. Dat betekent: investeren in een deskundige behandeling van het personeel en kijken naar kwaliteit."

Disco's draaien en jongeren paaien?

"Flexibel in kunnen springen op nieuwe situaties"; zegt Toke Piket. Zij is nu nog volwassenenwerkster, maar zal binnenkort een staffunctie in gaan nemen bij Dacapo en is ook betrokken bij het Imago-project. "Je moet kritisch naar je werk kijken. Zie

je opeens een nieuwe tendens, dan moet je daar snel op in kunnen spelen. Je moet niet schromen de ingeslagen weg te verlaten om een ander pad op te gaan". "Kijk maar eens naar het jongerenwerk", zegt Schattenberg. "Er zijn twee mogelijkheden. Of disco's draaien en daarmee de jongeren paaien of heel duidelijk aan de slag gaan met ze. Een opbouwwerker zou bijvoorbeeld ook wat aan de jeugdwerkloosheid kunnen gaan doen door middel van individuele trajectbegeleiding of toeleiding naar de arbeidsmarkt."

Met het anders denken en werken is wellicht een nieuw tijdperk ingeluid, niet alleen bij Dacapo maar ook bij andere collega-organisaties. Het plan van Dacapo staat volledig op zichzelf, het initiatief is van binnen-uit gekomen. Aanleiding voor het plan was een symposium over kwaliteitsbeleid in de non-profitsector. Dit werd georganiseerd naar aanleiding van de publicatie van het Instellingsplan 1989/1990; dat is een toekomstplan geschreven voor de gemeente Nijmegen en het personeel van Dacapo.

Infodagen en strategische dagen

Eén van de belangrijkste onderdelen van het Imago-project zijn de 'infodagen' en de 'strategische dagen'. Op deze dagen komt het personeel samen om over bepaalde onderwerpen te praten. De infodagen zijn opwarmers voor de strategische dagen. Deze laatste nemen vaak twee opeenvolgende dagen in beslag. "Op de strategische dagen praten mensen vanuit verschillende onderdelen van het vakgebied over een bepaald onderwerp," zegt Toke Piket. "Bijvoorbeeld kinderopvang. Er zit een iemand bij die zich daadwerkelijk daarmee bezig houdt in het dagelijks leven. De anderen doen ander werk. Toch kun je juist door die 'afstand' veel van elkaar leren. Op

→ een vrij objectieve manier worden bepaalde knelpunten geanalyseerd en ook oplossingen gezocht. Een bijkomend voordeel is natuurlijk dat je je collega's uit andere wijken of afdelingen leert kennen. Dat komt dan bijvoorbeeld weer ten goede aan de interne communicatie."

Gerald van Wilgen

Scholingsmogelijkheden jeugdwerkgarantieplan

De Gelderse Stuurgroep Werkloosheid bood eind april aan minister De Vries de publicatie 'De Verborgen Agenda' aan; oriëntatie en scholingsmogelijkheden binnen het jeugdwerk-garantieplan. Deze aanbieding kwam zeer tijdig; de ontwerpwet JWG is in behandeling in de Tweede Kamer. De fracties hebben hun standpunt kenbaar gemaakt en de minister bevindt zich in een netelige positie ten opzicht van de uitspraken van het CCBA.

De afwijkende visies tussen CCBA (de voorloper van het nieuwe Centraal Bestuur Arbeidsmarkt) en de politieke partijen (zoals CDA en PvdA) in de Tweede Kamer spitsen zich toe op het al dan niet sluitende karakter van het JWG. Door dit sluitende karakter, wat in de ontwerpwet is opgenomen, wordt principieel aan iedere jongere – na een bepaalde werkloosheidsperiode – een baan geboden. Na een tijd op deze gegarandeerde baan gewerkt te hebben, moet aansluiting gevonden worden met regulier werk. Over het beginpunt (het verplicht aanbieden van banen en het uitstroomingspunt (voor de reguliere sector) wordt de discussie gevoerd.

Helen nieuwsbrief over het Imago-project is voor geïnteresseerden aan te vragen bij DACAPO, St. Canisiussingel 38, 6511 TK Nijmegen, tel. 080-292290.

In 'De verborgen Agenda' wordt een beeld geschetst van scholingsmogelijkheden in het JWG. Er is een inventarisatie van Gelderse activiteiten opgenomen die de (arbeidsmarkt)positie van JWG-ers verbetert. Die scholing in het JWG is juist daarom zo belangrijk omdat daardoor de aansluiting met de arbeidsmarkt in zicht komt en aan die zijde een sluitende aanpak kan worden bereikt.

Maar ook bij de instroomkant is GSW voorstander van de sluitende aanpak. Het immer optredende afroomeffect dat alleen de "betere" jongeren een garantieplan wordt geboden kan hiermee voorkomen worden. Gemeenten die de JWG gaan uitvoeren – en nu de voorloper hiervan reeds onder hun hoede hebben – worden 'gedwongen' ook voor de kansarmere jongeren een oplossing te creëren. Vanuit de optiek van gelijke kansen voor iedereen is dat een goede zaak.

'De Verborgene Agenda' is voor f 25,- te bestellen bij GSW, postbus 30323, 6803 AH in Arnhem, tel. 085-598515.

Fonds voor sociale projecten

Op de conferentie 'Sociale vernieuwing, een eerste aanpak', die eind april in het Koninklijk Instituut voor de Tropen werd gehouden, is de instelling aangekondigd van het 'Fonds Buurtvereniging Dapperbuurt', dat jaarlijks in totaal f 20.000,- ter beschikking gaat stellen aan sociale projecten die qua opzet en financiering innoverend zijn.

Het fonds werd gecreëerd uit het vermogen van de BV Dapperbuurt, een vereniging van enthousiaste vrijwilligers, die van 1983 tot 1988 een aantal werkgelegenheids- en scholingsprojecten hebben opgezet in Amsterdam Oost. Het betreft o.a. een drukkerij, een buurt-administratiekantoor en een bedrijfsverzamelgebouw, waarin 6 starters hun ondernemingen konden vestigen. Door de BV Dapperbuurt werd tevens een plan gemaakt voor het opzetten van een BuurtOntwikkelings Kantoor voor de ontwikkeling van geïntegreerde projecten op basis van plannen en ideeën uit de buurt zelf. Het definitieve oordeel van de overheid in 1989 dat een dergelijk buurtbureau niet subsidieel was, betekende het einde van de Buurtvereniging Dapperbuurt.

Door een unieke wijze van 'recycling' van subsidiegelden kon echter niet alleen een aantal projecten van de buurtvereniging, in geprivatiseerde vorm blijven voortbestaan, maar tevens het fonds worden opgezet.

Meer informatie over opzet en organisatie van het fonds bij Organisatie- en Adviesbureau Projekt Management, Eerste van Swindenstraat 551a, 1093 LC Amsterdam, tel. 020-6655132.

Onderwijsvoorrangproject wint gezonde Flevostedenprijs

In het kader van het onderwijsvoorrangbeleid (OVV) Lelystad is een ontmoetingsplaats voor ouders met kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar gerealiseerd. Het betreft een samenwerkingsproject van gezondheidszorg, welzijnswerk en onderwijs, dat vorig jaar werd onderscheiden met de 'Gezonde Flevostedenprijs'.

De openbare basisschool "De Bolder" merkte dat kinderen in de voor-schoolse periode vaak essentiële vaardigheden niet hadden opgedaan en de school ervoer dat als een belemmering voor een goede schoolloopbaan voor het kind. Onderwijsachterstanden moeten bij de wortel aangepakt worden en het werken met kinderen in de voor-schoolse fase moet beschouwd worden als een structurele, onmisbare bijdrage in het scheppen van gelijke kansen voor kinderen voor wie alles niet zo aardig geregeld is.

De basisschool en de ouders gaven te kennen een activiteit te willen realiseren voor de doelgroep 0-4 jaar. Ouders staan er bij het opvoeden van hun kind(eren) vaak alleen voor en zouden af en toe een steuntje in de rug goed kunnen gebruiken. Een ontmoetingsplaats zou ouders de mogelijkheid bieden met elkaar en met deskundigen te praten over de opvoeding van hun kinderen en kinderen de gelegenheid geven om met elkaar te spelen en om te gaan.

Om de ontmoetingsplaats voor ouders te realiseren werd een initiatiefgroep gevormd, waarin medewerkers van de openbare basisschool De Bolder, de Stichting Buurtcentra Lelystad, buurthuis De Roef en de Stichting Kruiswerk Provincie Flevoland participeerden. De initiatiefgroep stelde zich tot taak een beleidsplan te schrijven, subsi-

die aan te vragen en gastouders te werven.

Na ongeveer een jaar van zorgvuldige voorbereiding, startte in september 1988 de ontmoetingsplaats voor ouders met kinderen in de wijk De Schouw.

In het bijzonder werd de aandacht gericht op ouders uit zogenaamde "achterstandssituaties". Ouders die vaak een lage opleiding hebben genoten, van een gering of onregelmatig inkomen moeten rond komen, slecht wonen en niet snel geneigd zijn hulp in te schakelen als ze vragen hebben over opvoeden, kinderen en ouderschap. Niet omdat ze daar geen behoefte aan hebben, maar omdat ze niet gemakkelijk ergens op afstappen. Veel ouders werden door de wijkverpleegkundige persoonlijk op de hoogte gebracht van het bestaan van de ontmoetingsplaats.

In de ontmoetingsplaats in buurthuis de Roef kunnen ouders binnen lopen voor een kopje koffie en een praatje. Gastvrouwen zijn aanwezig om de ouders de weg wijzen. Zij zorgen voor een gezellige sfeer, koffie en voldoende speelgoed voor kinderen. In een leeshoek kunnen ouders in diverse tijdschriften en folders le-

zen over de opvoeding van kinderen.

Na een half jaar bleek dat de ontmoetingsplaats bezocht werd door een vaste groep ouders en werden ook andere activiteiten georganiseerd. Ouders bleken behoefte te hebben aan thema-ochtenden en kwamen zelf met onderwerpen waar ze meer over wilden weten.

Samenwerking verschillende werksoorten, vrijwilligers en gebruikers

De ontmoetingsplaats is een voorbeeld van een intensieve samenwerking van diverse disciplines uit de gezondheidszorg, welzijn en onderwijs. Door hun samenwerking en de grote inzet van vrijwilligers kon dit project uitgroeien tot een succesvolle voorziening.

De jury van de "Gezonde Flevostedenprijs" kende dan ook in 1989 aan dit project de eerste prijs toe. De Schouw kreeg de prijs omdat het ging om een activiteit van opvoedingsvoorlichting en onderlinge hulp en steun met een preventieve werking. Een belangrijke rol bij de toekenning van de prijs speelde ook het gegeven dat ouders en vrijwilligers zeer nauw betrokken zijn bij het

Onderwijsachterstanden

Het Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs SVO organiseert ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het instituut op woensdag 26 september 1990 een conferentie met als thema "onderwijsachterstanden" in het Congresgebouw te Den Haag.

Op deze conferentie zal aandacht worden besteed aan de inspanningen die in het verleden geleverd zijn om de onderwijsachterstanden te bestrijden en aan de inspanningen die van beleidsmedewerkers, onderzoekers en leerkrachten in de nabije toekomst worden gevraagd. De sociale en economische gevol-

gen van onderwijsachterstanden, de vooruitgang in wetenschappelijke kennis en inzichten en nieuwe benaderingen bij het bestrijden van onderwijsachterstanden komen uitgebreid aan bod.

Vooraanstaande Nederlandse onderzoekers hebben toegezegd een bijdrage te willen leveren aan deze conferentie.

Aan deelname zijn geen kosten verbonden. Voor informatie en inschrijfformulieren kan men terecht bij de afdeling Voorlichting van SVO, tel. 070-3469679.

→ project en de ontmoetingsplaats een "schoolvoorbeeld" is van samenwerking tussen verschillende disciplines en vrijwilligers en gebruikers. Over de ontmoetingsplaats voor ouders met kinderen in de wijk De Schouw is onlangs een brochure verschenen onder de naam "Ouders ontmoeten ouders". In deze brochure wordt uitgebreid ingegaan op alle aspecten die met de ontmoetingsplaats te maken hebben.

De brochure kan besteld worden door een bedrag van f. 12,50 over te maken op giro postbank 1595240 t.n.v. Onderwijsvoorangsgebied Lelystad, o.v.v. de titel. ■

Computercursussen voor kinderen in achterstandssituaties

Kinderen in achterstandssituaties dreigen op het gebied van informatietechnologie een nieuwe achterstand op te lopen. Veel basisscholen beschikken weliswaar over computers, maar de inzet daarvan is nogal verschillend. Soms worden ze alleen ingezet voor de schooladministratie. En wanneer de computer wel in de klas wordt gebruikt, dan is dat vaak om kinderen met leerachterstanden 'bij te werken'. Voor de computer is dat 'een makkie' voor de docent 'lasten verlichtend' en voor het kind 'de oplossing'.

"Maar," aldus Petra Klein in het onlangs verschenen boekwerkje 'Een achterstand voor', "er schuilt hier een addertje onder het gras: Kinderen die uitsluitend op bovenstaande manier met computers kennismaken, krijgen een beeld van de computer als 'het apparaat dat alles weet'. De computer stelt de vragen, het kind geeft het antwoord. De computer is de baas over het kind."

Gids patiënteninformatie 1990

Werkgroep 2000, adviescentrum voor patiëntenorganisaties, geeft in samenwerking met het Landelijk Patiënten/Consumenten Platform de 'Gids patiënteninformatie 1990' uit.

De gids bevat informatie over alle terreinen van gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. In acht hoofdstukken komen de volgende onderwerpen aan bod:

1. Patiënten-, gehandicapten- en consumentenorganisaties
2. Informatie voor mensen met een handicap
3. Klachtopvang en patiëntenrechten

4. Patiëntenvoorlichting en onderzoek in de gezondheidszorg
  5. Ziekte, behandeling en gezondheidszorg
  6. Verzekering en financiering
  7. Overheidsbeleid in de gezondheidszorg
  8. Buitenlandse organisaties
- In de gids zijn ruim 700 adressen en beschrijvingen van informatieverstrekkende organisaties opgenomen.

De gids kost f. 34,50 en kan besteld worden bij Werkgroep 2000, St. Jacobsstraat 14, Postbus 1538, 3500 BM Utrecht, tel. 030-341963. ■

Petra Klein ziet het als taak van het kinderwerk in achterstandsbuurtten kinderen op een dusdanige wijze met computers en informatietechnologie in aanraking te brengen dat 'ze zelf de baas over de computer worden.' Ze heeft een cursusprogramma ontwikkeld voor 10-12 jarigen, dat door het buurtwerk, maar ook op de basisscholen kan worden gebruikt.

De cursus is erop gericht dat kinderen na afloop

- begrijpen dat zij de baas zijn over de computer: de computer is slechts een hulpmiddel
- weten waarvoor computers in onze samenleving zoal voor gebruikt (kunnen) worden en wat de computer nou zo handig maakt bij verschillende toepassingen (belangrijk om kritisch en genuanceerd over automatisering en informatisering te kunnen denken)
- kunnen bedenken waar ze de computer zelf, nu of met het oog op toekomstige beroepsperspectieven, voor zouden kunnen gebruiken

- ontdekt hebben dat de computer zowel voor jongens als meisjes leuk en handig kan zijn en ontdekt hebben of ze zelf verder nog iets met de computer willen gaan doen
- minimale vaardigheden bezitten om zelf met de computer te kunnen werken (aan/uit zetten, printer bedienen, floppen behandelen, de functies van de belangrijkste toetsen van het toetsenbord kennen).

Petra Klein is betrokken bij het project "Compukid" in Buurthuis de Balk in Utrecht. Bij de cursus-opzet heeft ze gebruik gemaakt van de ervaringen die werden opgedaan met dit wijkcomputerproject. Het boekje "Een achterstand voor", Computers en informatiekunde voor kinderen in achterstandssituaties" betreft haar afstudeerscriptie van het Instituut Sociale Beroepen (Hogeschool Midden Nederland). Ze won er de Phaedon Scriptieprijs mee.

Het boekje kost f. 14,50 en is uitgeave van Phaedon uitgeverij, postbus 387, 4100 AJ Culemborg, tel. 03450-15841, ISBN 90-72456-08-4. ■

Cahier 'roldoorbrekend werken'

Het tijdschrift Samenlevingsopbouw, uitgave van de Viboso (Vlaams instituut ter bevordering en ondersteuning van de samenlevingsopbouw, heeft naar inhoud een grondige verandering ondergaan.

Het eerste cahier nieuwe stijl, brengt inzichten en ervaringen over 'roldoorbrekend werken'.

Roldoorbreking is een methode in het (opbouw)werk, maar ook in het vormingswerk om het traditionele sekse-gebonden rolgedrag te doorbreken.

Het is een doeltreffend leerinstrument voor de emancipatie van gewone mensen en biedt een goede invalshoek voor opbouwwerk met laaggeschoolde vrouwen.

In het cahier zijn tien afzonderlijke bijdragen opgenomen die handelen over het denken en doen van mannen en vrouwen, van opbouwwerkers en opbouwwerksters, van deelnemers en deelnemsters aan projecten

Danny Wildemeersch, lector sociale pedagogiek, gaat in zijn inleiding nader in op het begrip roldoorbreking; welke waarden en normen zijn verankerd in onze leefwereld en identiteit. Alison Woodward, docente politieke en sociale wetenschappen, onderzoekt in haar bijdrage verklaringen voor het feit dat normen en waarden zo verschillend zijn. Traditioneel worden deze verschillen toegeschreven aan de sociale klasse waartoe men behoort of aan de verschillende rollen voor mannen en vrouwen. Opbouwwerk dat roldoorbrekend wil zijn, moet zich dan ook richten op zo-

wel het laaggeschoold zijn als op de sekse van de deelnemers. Voorwaarden voor een roldoorbrekende aanpak en knelpunten komen aan de orde in de bijdrage van Lief Vandevorst.

In de andere inleidingen komen praktijkvoorbeelden aan bod. Hoe werkt een roldoorbrekende aanpak in de praktijk van het opbouwwerk. Ingegaan wordt op de opzet, het verloop en de evaluatie van een aantal projecten. Uit praktijkvoorbeelden blijkt dat roldoorbrekend werken een leerproces is, zowel

voor de deelnemers aan projecten als voor de begeleiders. Robbie Renier, stafmedewerker van Viboso, stelt in zijn beschrijving van drie projecten rond wonen dat opbouwwerk niet sekse-neutraal is. In de aanpak van de opbouwwerkers speelt het traditionele rollenpatroon vaak een onvermoed grote rol.

Cahier: Roldoorbrekend werken, Samenlevingsopbouw 14(1990), nr. 1 59 p. Abonnement: 600 fr., los nummer 200 fr., te bestellen bij Viboso, Handelskaai 18, bus 3, 1000 Brussel, tel. 02/217.55.95. ■

SAMENLEVINGSOPBOUW C A H I E R

Sociale innovaties

Het Programmeringscollege Onderzoek Maatschappelijke Dienstverlening (PCMD) heeft een bundel uitgebracht over sociale innovaties in het welzijnswerk. Het PCMD had in de loop der jaren verschillende onderzoeksprojecten rond dit thema laten uitvoeren, maar vond het opvallend te merken dat de animo om onderzoek te doen naar vernieuwingen over het algemeen beperkt is. Bovendien gaan onderzoeksrapporten lang niet altijd in op achtergronden, ontstaanswijze, vormgeving, werkwijze en resultaten van concrete projecten. "Het reilen en zeilen van vernieuwende projecten blijft daardoor te veel in het verborgene", aldus het PCMD.

Om de zichtbaarheid van geslaagde vernieuwingen te vergroten, besloot het programmeringscollege zelf een project uit te voeren, waarin een aantal vernieuwingen beschreven zou worden op zodanige wijze dat lezers gemakkelijk kunnen beoorde-

len of deze vernieuwingen elementen bevatten waarmee zij in hun eigen werksituatie hun voordeel kunnen doen.

Gekozen werd voor een aantal projecten op het gebied van 'vrouwenhulpverlening' en van 'werkloosheid en arbeidsongeschiktheid'. De beschrijving van vernieuwende projecten op het laatste terrein omvat o.a. de met steun van het opbouwwerk totstandgekomen regionale arbeidsongeschiktenorganisaties, die zich verenigden tot een landelijk samenwerkingsverband.

Het PCMD wil met de bundel bijdragen aan een discussie over de functie van sociale innovaties in de maatschappelijke dienstverlening. In het slothoofdstuk wordt onder meer ingegaan op vragen als "Wat hebben sociale innovaties dat de bestaande hulp- en dienstverlening over het algemeen niet heeft" en "Wat voor perspectieven biedt dit voor het bestaande welzijnswerk".

De bundel is te verkrijgen bij het PCMD, Noordeinde 39, 2514 GC Den Haag, tel. 070-3651177. ■

Europees onderzoek naar perspectieven van de wijk

In M.O., nr. 73 is het Europese onderzoeksproject "Coping with Social and Economic Change at Neighbourhood Level", waaraan het NIMO deelneemt samen met zusterinstituten in Engeland (CPF), België (VIBOSO) en Ierland (WRC), al gepresenteerd. Dit onderzoek wil nagaan hoe lokale groepen en organisaties omgaan met van belang zijnde sociale, economische en milieukwesties, waarom en hoe personen uit huishoudens aanwezige lokale groepen en organisaties benutten bij het aanpakken ("coping") van door hen ervaren problemen, en tenslotte hoe lokale beleidsmakers gebruik maken van die lokale groepen en organisaties in kwesties die in de lokale spelen. Opdrachtgever voor het onderzoeksproject is de European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, een onderzoeksinstantie van de Europese Gemeenschap, gevestigd in Dublin.

Inmiddels komen er diverse producten los. Het eerste deel van het project is afgerond met drie publicaties. Allereerst is er een samenvattend rapport over de literatuurstudies en het materiaal uit een beperkt aantal interviews met beleidsmakers en praktijkwerkers in de vier deelnemende landen, getiteld: Social Change and Local Action. Verder is er een geannoteerde bibliografie verschenen waarin 120 titels zijn verwerkt. Deze titels zijn in vijf rubrieken ingedeeld: sociale en economische veranderingen, coping en overlevingsstrategieën, buurtbenaderingen, en participatie en buurtvermogen (capacity/viability). Het

derde product is een onderzoeksplan voor het veldwerk in een stadsdeel (locality). De eerste twee producten zijn op dit moment alleen in het Engels beschikbaar; van het onderzoeksplan is een Nederlandse versie beschikbaar.

Het project is weer een volgende fase ingegaan. Naast de vier Noord-West Europese landen zijn drie Zuid-Europese landen bij het onderzoek betrokken: Spanje, Portugal en Griekenland. Uiteindelijk dient het onderzoek namelijk richtlijnen voor meerdere lidstaten van de EG op te leveren, daarom lag het voor de hand het onderzoek niet tot de eerste vier te beperken.

In alle zeven landen vindt tussen na jaar 1989 en eind 1990 veldonderzoek plaats in stadsdelen die zich kenmerken door een perifere ligging ten opzichte van het stadscentrum en door na-oorlogse hoogbouw. Het NIMO is in het najaar 1989 in overleg met de Wijkraad Midden Noord in Amsterdam-Noord begonnen materiaal te verzamelen middels een post-enquête onder groepen en organisaties in Midden-Noord, vraaggesprekken te houden met actieve leden van vier geselecteerde groepen die werkzaam zijn op uiteenlopende beleidsterreinen, gebruikers van de diensten van die vier groepen te bevragen, 250 personen uit huishoudens in een deel van Midden-Noord die via een steekproeftrekking uit het bevolkingsregister zijn geselecteerd langs te gaan en lokale beleidsmakers te interviewen. Het NIMO zal de resultaten van dit onderzoek in eerste instantie presenteren aan groeperingen in Amsterdam-Noord en met hen nagaan wat de betekenis van de uitkomsten kan zijn voor bestaande en nieuwe activiteiten, bijvoorbeeld in het kader van sociale vernieuwing. De European Foundation zal een samenvattend rapport van de zeven nationale studies laten samenstellen. Dit Fonds heeft zich voorgenomen tenminste één internationale

conferentie te organiseren waarop groeperingen uit de verschillende lokaties ervaringen kunnen uitwisselen en benutten, en van elkaars voorbeelden kunnen leren.

Het samenvattend rapport en de geannoteerde bibliografie zijn te bestellen bij SDU Uitgeverij, Christoffel Plantijnstraat 2, postbus 20014, 2500 EK, Den Haag, tel. 070-3789880. G. Chanan, K. Vos, Social Change and local action, 1989. P. Boucneau e.a., Coping with social and economic change. An annotated bibliography, 1989.

NEDERLANDS
INSTITUUT
VOOR
MAATSCHAPPELJKE
OPBOUW

Het NIMO verricht sociaal-wetenschappelijk onderzoek op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Omdat allerlei sociaal-economische ontwikkelingen vooral zichtbaar worden op het lokale vlak, verricht het NIMO hier met name onderzoek. De verworven inzichten worden ter kennis gebracht van het beroepenveld uit de sociale sector, belangengroepen en beleidsmakers. Een lijst van publicaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

"Historische dag voor het opbouwwerk"

"We waren even de kluts kwijt, maar met het 'profiel' is het weer teruggevonden; dit is een historische dag voor het opbouwwerk". Aldus (prof. dr.) Cees de Wit, hoogleraar opbouwwerk, over het Beroepsprofiel Opbouwwerker. Hij sprak ter gelegenheid van de presentatie van de tweede publikatie in de serie uitgaven van de dr. Gradus Hendriks Stichting. De schemerige atmosfeer van het Utrechtse Jacobitheater vormde de sfeervolle ambiance rondom de presentatie van het 'Beroepsprofiel'. Een zestal mensen uit het vakgebied spraken hun lof erover uit voor een gehoor van zo'n honderd collega's uit het hele land.

De Wit ziet de toekomst van het opbouwwerk zeer positief in: "het klimaat is gunstig, dat moet uitgebuit worden". Hij vermeldt daar echter bij dat juist door het gunstige klimaat "er geen opbouwwerker meer te vinden is" en dat "we" op moeten passen voor beunhazerij. Anne van Veenen van het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning (RIO) kon de 'praktijk' niet terugvinden in het profiel. Zijn kritiek stak echter schril af tegen de door hem eveneens geuite positieve bewoordingen: "Proficiat, daar kunnen we mee uit de voeten" zei hij, doelend op het feit dat het boekje niet alleen de nadruk legt op het ondersteunende karakter van het opbouwwerk, maar ook op de ontwikkeling. Hij was erg blij met "deze poging om tot kwaliteitsbeheer te komen".

Terwijl Ad Raspe van het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) aan het eind van zijn korte inleiding zelfverzekerd uitriep: "Wat hebben we nog te vrezen met het beroepsprofiel?!", bekende Toon de Graauw van de Nederlandse Beroepsorganisatie Opbouwwerkers (NBO) aanvankelijk nogal

Harry Broekman: fles champagne in de aanslag

angstvallig te hebben gestaan tegenover het beroepsprofiel. "Een code werkt verstarrend en dat is niet handig voor het opbouwwerk". Maar uiteindelijk zag hij toch wel in wat het belang van zo'n profiel is. Met name op het terrein van de ethiek schat hij de waarde van een beoepscode hoog in.

Misschien dat het beroepsprofiel nog het meest van belang is voor het onderwijs. Hekon Pasman van het Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk (LOCO) waarschuwde echter dat "het profiel weinig zin heeft als er geen goede, erkende opleiding bestaat". Het profiel ziet hij als een ijkpunt. Het speelt volgens hem een belangrijke rol in het stelsel van kwaliteitszorg. Bovendien denkt hij ook dat de opleiding op termijn vernieuwende elementen kan toevoegen aan het beroepsprofiel.

Naast de bij vlaggen interessante toespraken stond de middag voornamelijk in het teken van het 'informatieel samenzijn'. Er blijkt steeds weer een grote behoefte te bestaan aan het uitwisselen van ervaringen

en ideeën, het maken van afspraken, en het reflecteren en evalueren met collega's uit het land. Het Landelijk Platform Opbouwwerk heeft zich dan ook voorgenomen vaker dit soort bijeenkomsten te organiseren.

De middag kreeg een extra feestelijk aanzien door de rozen die werden uitgedeeld door de organisatie en door een aantal vrouwen. Deze laatste groep doneerde de bloemen met de opmerking dat er bij deze gelegenheid wel érg weinig vrouwen aan het woord waren. Aardig om te vermelden is nog dat Harry Broekman, een van de auteurs van het profiel, na zijn inleiding en ten overstaande van het aanwezige publiek een fles champagne opende, zichzelf een glas inschonk en vervolgens plaats nam in de zaal; ook een manier om je boek ten doop te houden.

Gerald van Wilgen